

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 40.

Lördagen den 7 december.

kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna november.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Molander, som vid kammarens sammanträde den 9 november på grund av sjukdom beviljats ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 15 december, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

Vidare meddelade herr talmannen, att fru Humla, som vid kammarens sammanträde den 6 november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 594 av herr *Ljungberg*;

till bevillningsutskottet motionen nr 595 av herr *Persson* i *Vinberg m. fl.*;

samt

till jordbruksutskottet motionen nr 596 av herr *Persson* i *Vinberg m. fl.*

§ 4.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 524, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 525, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett ingenjören Roland Nordström beviljat lån;

nr 526, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av premierna till vissa värnpliktiga m. m.; och

nr 527, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnade av en särskild utbildningskurs för sinnesslölärare våren 1947.

§ 5.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Thorell**, som anförde: Vid krigsutbrottet den 1 september 1939 och efter tyskarnas besättande av Danmark och Norge, rekviderades inom Sverige flera tiotusentals hästar för militära behov. Då samtidigt och senare biltrafiken och traktordriften av kända skäl starkt inskränktes, uppstod viss brist på hästar

Interpellation. (Forts.)

och priserna å desamma stego kraftigt. Uppfödningen stimulerades härigenom och på grund av uppfattningen, att export till länder, där på grund av krigshändelserna stor brist rådde, skulle komma i gång kort tid efter vapenstillståndet. Då efter detta truppförbanden började sälja en del hästar eller lämna ut dem till fodervärdar samt utökad biltrafik och traktordrift möjliggjordes, uppstod ett överskott, som på visst håll beräknats till 15 000 stycken. Jag har dock av olika skäl den uppfattningen, att överskottet var och är betydligt större. Följden blev ett starkt prisfall, vilket var så mycket mera kännbart för uppfödarna som bristen på kraft- och stråfoder under kriget med därav följande höga priser å samma ofördelaktigt inverkat på kostnaderna för hästarna, då de voro färdiga att tagas i bruk.

På sommaren 1945 och senare ha enligt uppgift underhandlingar genom Statens hästexportberedning upptagits med köpare från olika länder. Huruvida nämnden härvidlag drivit dessa tillräckligt energiskt och vilka svårigheter den haft att bemästra undandrar sig mitt bedömande.

Emellertid kom så småningom en viss export i gång först till Schweiz och senare till Polen. Båda fallen beredde hästägarna huvudsakligen besvikelse. Uppköpen skedde på ett sätt som icke utan orsak betecknats som skandal. Stort antal hästar framfördes med dryga transport- och andra kostnader till de annonserade mönstringsplatserna. Annonserna gävo dålig ledning om vilka hästar köparen önskade. Detta var för övrigt mycket svårt att komma underfund med då vid många platser nästan rubb och stubb, även av de framvisade prima hästarna, kasserades. Hur stora förluster detta vållat säljarna är svårt att beräkna, men de torde uppgå till avsevärda belopp. Nu är emellertid om möjligt läget ännu bekymmersammare. Samtidigt som bristen på hästar i många länder är skriande, har i höst många årsfölen men även 1½-åringar slaktats här i landet. Halvgamla och äldre men fullt användbara hästar äro nästan osäljbara. Det kraftfoder som återstår sedan produktionsplikten fyllts går till viss del åt till hästar som vintern över stå overksamma på stall. Ett sådant tillstånd måste anses som högst otillfredsställande med vårt ansträngda läge i fråga om folkförsörjningen.

Nu avvakta hästuppfödarna med otåligt intresse att den hästexport, som bebådats i samband med handelsavtalet med Ryssland kommer igång. De fråga sig också om det inte varit möjligt att i förenämnda handelsavtal få med större antal hästar på vilka vi ha överflöd, i stället för andra varor som vi ha stor svårighet att få fram samt efterlysa orsaken till att danskarna fått möjlighet till export av så stort antal hästar till Polen som enligt uppgift 35 000 levererade och 44 000 kontrakterade för senare leverans.

I anslutning till vad jag här anfört, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat det överflöd som f. n. råder på hästar i landet och de förluster detta vållar hästuppfödarna och folkförsörjningen?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för utökad export av hästar och för undvikande av sådana missförhållanden vid uppköpen som här påtalats?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Fru Ewerlöf, som yttrade: Trots stora uppoffringar från det allmännas sida kan vårt lands sjukhusväsende icke tillfredsställa de stora anspråk som

Interpellation. (Forts.)

ställas på detsamma. Många skilda faktorer ha medverkat till den nu rådande, kännbara platsbristen på våra sjukhus. I det nu aktuella läget kan hänvisas till bristen på arbetskraft och materiel, vilken dels försvårat en önskvärd utbyggnad av anstalterna och dels minskat möjligheterna för dessa att tillgodose det ständigt stigande behovet av sjukhusvård. Anspråken på sådan vård, vilka redan nu äro stora, komma med all sannolikhet att ökas, därest principen om fri vård å sjukhus för alla medborgare vinner tillämpning.

Många sjukdomar kunna utan men för patienterna skötas i hemmen, varigenom en mycket stor besparing för samhället skulle kunna åstadkommas. Förutsättningarna för att en sådan vårdform skall komma i tillämpning i någon större utsträckning äro, att gynnsamma betingelser skapas för densamma. Ett samarbete borde kunna komma till stånd mellan samhällets sjukvårdsmyndigheter och de privatpraktiserande läkarna samt genom utbildning och anställning i offentlig tjänst av sjukvårdspersonal och hemsköterskor, som äro särskilt utbildade för hemsjukvård. Vidare skulle kunna övervägas att inrätta läkarcentraler, personalbyråer samt depåer för sjukvårdsutrustning m. m.

På grund av vad sålunda anförts och då nu ifrågavarande problem otvivelaktigt äro av stor betydelse särskilt i nu rådande läge på ifrågavarande område, får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att igångsätta utredning rörande frågan om möjligheterna att åstadkomma hemsjukvård i lämplig omfattning?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbyte mellan Sverige och Tjeckoslovakien;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Ungern träffad handelsöverenskommelse; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i konventionen angående internationella utställningar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga markområden i Karlsborg m. m.;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för generalkonsulatet i San Francisco;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete;

bevillningsutskottets betänkande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 335, i vad densamma avser förslag till förordning angående ändrad lydelse av 17, 60 och 73 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av väckt motion angående bredande åt riksdagens vaktpersonal av en mera fast anställning;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk reglering av viss förlust i Sveriges riksbank; och

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om dels pension åt städerskan vid riksdagshuset Augusta Karolina Gustafsson, dels ock engångsunderstöd åt städerskan vid riksdagshuset Frida Matilda Blomqvist, född Setterlöf; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar m. m.;

nr 62, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 10 december.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande december.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson, som anförde: Herr talman! Herr Hansson i Skediga har i en till mig riktad interpellation frågat

1) om jag uppmärksammat att viss för åren 1946 och 1947 beslutad förbättring av postgången på landsbygden i alltför ringa utsträckning kommit i gång, samt

2) om jag vill låta tillse att den åsyftade förbättringen kommer till stånd, även om kostnaderna på grund av den allmänna stegringen skulle bli större än de beräknade.

Med anledning härav vill jag till en början erinra om att jag i denna kammar den 7 maj i år som svar på en interpellation av herr Hansson redogjorde för de förbättringar av postgången på landsbygden, som då beslutats i anledning av 1945 års riksdags skrivelse i ämnet, samt för den takt, vari dessa förbättringar kunde beräknas bli genomförda. Enligt denna redogörelse har generalpoststyrelsen hösten 1945 utarbetat en plan för genomförande successivt under åren 1946 och 1947 av följande åtgärder, nämligen *turökningar* på omkring 130 postföringslinjer, 400 lantbrevbäringslinjer och 350 lösväsk- och löspostutdelningslinjer samt *inrättande* av cirka 130 nya postlinjer. Fullt genomförd beräknades planen vid utarbetandet draga en årlig kostnad av 600 000 kronor. I den av Kungl. Maj:t fastställda staten för postverkets driftkostnader för första halvåret 1946 har inräknats ett belopp av 125 000 kronor för påbörjande av planens genomförande. Vissa häremot svarande turökningar och förbättringar i övrigt företogs fr. o. m. den 1 mars i år inom södra och västra Sverige och fr. o. m. den 1 april inom övriga delar av landet. I slutet av min redogörelse framhöll jag, att de fulla verkningarna av planens genomförande icke skulle komma till synes förrän år 1947 samt att generalpoststyrelsen för innevarande år ämnade vidtaga ytterligare förbättringar i postbefordringen på landsbygden utöver dem som hänföra sig till planen.

I anledning av detta svar ansåg sig herr Hansson böra påpeka, att planen fullt genomförd nog komme att draga en årlig kostnad av 750 000 kronor, samt hoppades att jag icke skulle lägga alltför stränga sparsamhetssynpunkter på frågan.

Jag vill nu redogöra för vad i denna fråga förekommit efter den 7 maj i år. I den av Kungl. Maj:t för nu löpande budgetår fastställda driftkostnadsstaten för postverket har upptagits ett belopp av 525 000 kronor för fortsatt genomförande av 2-årsplanen samt dessutom ett belopp av 200 000 kronor för vid-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

tagande av sådana ytterligare förbättringar i postbefordringen som normalt erfordras på grund av poströrelsens fortskridande allmänna utveckling. Dylika förbättringar bestå i inrättande av nya postförings-, lant- och lådbrevbärings- samt lösväsk- och löspostutdelningslinjer, utsträckning och omreglering av redan befintliga dylika linjer samt turökningar.

Hittills i år ha *turökningar* genomförts eller beslutats å 140 postföringslinjer, 288 lantbrevbäringslinjer samt 254 lösväsk- och löspostutdelningslinjer, därvid å sammanlagt 360 linjer turantalet utökats till minst söckendagliga turer. Vidare ha *nyinrättats* 25 postförings-, 68 lantbrevbärings- och icke mindre än 375 lösväsk- eller löspostutdelningslinjer, varjämte utsträckningar och omregleringar har ett rätt stort antal postlinjer av olika slag medgivits. Sammanlagda kostnader för dessa förbättringar och nyanordningar uppgå vid nuvarande löneläge till 850 000 kronor om året.

Av det ursprungligen uppgjorda förbättringsprogrammet återstå nu huvudsakligen turökningar å cirka 125 lantbrevbärings- samt 90 lösväsk- och löspostutdelningslinjer för en beräknad kostnad av 110 000 kronor. Generalpoststyrelsen har under hand meddelat mig, att styrelsen ämnar genomföra dessa förbättringar redan under *första halvåret 1947* samt att jämsides därmed även komma att vidtagas sådana normala förbättringar och nyanordningar, som undan för undan visa sig behövliga på grund av poströrelsens allmänna utveckling.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att en avsevärd förbättring av postgången på landsbygden i enlighet med riksdagens önskemål redan vidtagits eller av generalpoststyrelsen beslutats för ikraftträdande vid lämplig tidpunkt och att större delen av de för tvåårsperioden 1946—1947 planerade förbättringarna redan kommit till stånd.

Interpellanten har emellertid velat göra gällande, att den avsedda förbättringen av postgången kommit i gång i alltför ringa utsträckning, och förmenar, att detta skulle bero dels på den fortgående allmänna kostnadsstegringen för postanordningarna och dels på att statsmakternas direktiv att förbättringen skall hållas inom en ekonomiskt rimlig kostnadsram av generalpoststyrelsen tolkas alltför snävt. Interpellanten synes ha bibringats denna uppfattning av det förhållandet att generalpoststyrelsen eller annan postal myndighet av kostnads- eller andra skäl i åtskilliga fall funnit sig böra avslå framställningar om inrättande av nya postanordningar eller utsträckningar av redan förefintliga linjer m. m., vilka framställningar ur postal synpunkt befunnits mindre väl befogade.

Vad uppgiften om den allmänna kostnadsstegringen beträffar är det riktigt, att postverkets utgifter bl. a. för postens befordran och distribution ökats i icke obetydlig mån, sedan tvåårsplanen uppgjordes. Ersättningen till lant- och lådbrevbärarna har sålunda höjts med i genomsnitt 14 % sedan föregående år. Ytterligare höjning torde vara att emotse från och med den 1 juli 1947 i samband med införandet av ny dyrortsgruppering och eventuellt även ändrade ersättningsgrunder för dessa funktionärer, varom utredning för närvarande pågår. Postförings- och andra legor visa också en fortgående tendens till stegring. Postverkets utgifter för den extra förbättringen av postgången på landsbygden torde därför framdeles icke kunna hållas inom den ursprungligen beräknade kostnadsramen, 600 000 kronor per år, utan väntas komma att ej oväsentligt överskrida detta belopp. Detta anses emellertid icke böra hindra, att förbättringsplanen nu fullföljes i avsedd omfattning. Följaktligen torde anslaget till postbefordran å landsväg jämte lokala transporter i postverkets driftkostnadsstat framdeles böra förhöjas i erforderlig mån.

Vad angår påståendet att generalpoststyrelsen av ekonomiska skäl skulle

Svar på interpellation. (Forts.)

visa väl stor återhållsamhet vid beviljandet av postala förbättringar må följande framhållas. Sedan beslutet om förbättring av postgången på landsbygden blivit mera allmänt bekant i landsorten genom notiser i tidningspressen, har ett mycket stort antal framställningar om nya eller utökade postanordningar i alla delar av landet ingivits till de postala myndigheterna. Allmänheten har tydligen fått den uppfattningen, att postförbindelserna på landet skulle på en gång kunna utökas och förbättras i sådan omfattning, att snart sagt varje liten by eller enstaka gård, oavsett dess mer eller mindre isolerade läge, skulle komma i åtnjutande av minst sökendaglig postgång i någon form. Ett tillmötesgående av alla dessa krav skulle för postverket medföra en utgiftsökning av mycket betydande omfattning. Styrelsen har därför nödgats avslå en rad framställningar om postala förbättringar, vilkas genomförande ansetts åtminstone för närvarande icke kunna motivera därmed förenade kostnader. Till följd av de stora avstånden mellan orterna och den glesa bebyggelsen i stora delar av vårt land är det nämligen icke möjligt — trots önskvärdheten därav — att inom en ekonomiskt rimlig kostnadsram över allt ordna postgången på ett sådant sätt, att den kan tillfredsställa alla de anspråk, som kunna framställas i sådant hänseende. Vid anordnandet av nya eller utökade postförbindelser kan man icke alldeles bortse från ekonomiska synpunkter. Kostnaden för postanordningarna inom ett visst område måste stå i någorlunda rimlig proportion till befolkningens storlek, förekommande postmängd o. s. v. Undantag från denna princip kan och bör dock givetvis förekomma i särskilt isolerade, på kommunikationer mindre väl lottade trakter i skilda delar av landet, men givet är, att postgången i sådana trakter icke kan hållas på samma höga nivå som i mera tätbebyggda områden med större postmängd.

Sammanfattningsvis vill jag på interpellantens frågor svara, att den för åren 1946 och 1947 beslutade förbättringen av postgången på landsbygden icke kommit i gång i alltför ringa utsträckning utan tvärtom snabbare än på förhand beräknats samt att förbättringen bör genomföras i minst den planerade omfattningen, även om kostnaderna härför skulle bli högre än enligt de ursprungliga kalkylerna.

Härpå yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpellation. Det är med tillfredsställelse jag anser mig kunna utläsa ur svaret, att statsrådet är beredd att förbättra postgången på landsbygden, även om kostnaderna bli större än man tidigare räknat med. Man får ju inte bara se denna fråga ur ekonomisk synpunkt, utan även anlägga ett kulturellt betraktelsesätt. Postföringslinjerna till mera avlägset liggande bygder ha betydelse även därigenom att de bryta isoleringen från övriga delar av landet. Det är naturligtvis inte lätt att precisera, vad som faller inom ramen för de ekonomiska synpunkterna när det gäller att ordna postgången på landsbygden, men enligt min åsikt bör man avväga de ekonomiska synpunkterna mot de kulturella och sociala.

Statsrådet säger i senare delen av sitt svar, att ett stort antal ansökningar ingivits, sedan beslutet om förbättring av postgången på landsbygden blivit mera allmänt bekant. Det är inte att undra på, ty landsbygden är så svårt isolerad, att dess invånare, liksom alla andra grupper i samhället göra, när en möjlighet till förbättring uppkommer, försöka få del av de förbättringar, som myndigheterna ha beslutat, och det är därför alldeles riktigt, att de framhållit sina svårigheter. Nu säges det, att frågan måste avvägas med hänsyn till befolkningens storlek, så att mera avlägset liggande gårdar och byar få vara utan postgång.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag undrar, om det är motiverat ur rättvisesynpunkt att behandla människor så olika alltefter de förhållanden, i vilka de leva. När det växer upp ett litet samhälle, får det både post och telefon, så fort man kan sätta upp en postlåda och installera telefon i husen. Men de ekonomiska synpunkterna få inte ensamma vara avgörande, utan man måste även ta hänsyn till det isolerade läget ty just de som bo avlägset äro de som bäst behöva postgång och telefon.

Jag känner folk, som för ett år sedan begärde att få postgång men ännu inte fått det. Då de uppvakta myndigheterna, slå tjänstemännen upp statsutskottets utlåtande och räkna ut, hur mycket det får kosta för att kunna gå in i den ekonomiska ramen. De som känna till landsbygdens förhållanden veta, att landsbygdens invånare ofta ta med sig sina brev till staden för att lägga på dem där, och därför blir statistiken över postgången missvisande. Vi få dock inte tro, att människorna i de avlägsna bygderna sluta sig inom sitt skal, utan de skriva liksom alla andra till släkt och bekanta.

Jag känner en person hemma, som har åtagit sig brevbäring. Han får hämta posten klockan 4, då det denna årstid redan blivit mörkt, mitt i en skog, och sedan skall han gå ut med breven i mörkret — på landsbygden ha vi ju inte belysning som i städerna. För detta arbete får han en krona om dagen, vilket blir 50 öre i timmen. Det finns således mycket som måste rättas till på detta område av den statliga verksamheten.

Jag vill säga, att jag väntar att statsrådet ser dessa frågor ur mera allmän synpunkt, när han skall ta ställning till dem. Den ringa befolkningstätheten i vissa delar av landsbygden gör att det kanske inte skulle bli så mycket postförling, om man ser frågan ur ekonomisk synpunkt. Men man bör inte göra indragningar för den grupp, som bäst av alla behöver goda postförbindelser, därför att de sakna både vägar och telefon. Jag vädjar än en gång till statsrådet att inte fästa för stort avseende vid den glesa bebyggelsen, när han skall bedöma denna fråga. Det finns stora glest befolkade bygder, som vilja ha postgång.

Det framgår av svaret, att statsrådet inte stannat vid den av riksdagen beviljade summan utan överskridit den väsentligt, och det är jag bara tacksam för men det måste tas ännu hårdare tag, så att postgången blir genomförd överallt på landsbygden och på ett sätt, som blir något så när likvärdigt med samhälle- nas postgång.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson, Herr talman! Jag kan försäkra herr Hansson i Skediga, att det ur mina synpunkter skulle vara tacknämligt att kunna tillmötesgå alla de önskemål, som komma från olika delar av landet. Även jag förstår, att det kommit in en mängd ansökningar i samband med att man hört talas om att anslag beviljats för förbättring av de postala förbindelserna på landsbygden. Jag finner inte heller detta märkligt i och för sig, men tyvärr har man inte kunnat tillmötesgå alla dessa önskemål på grund av att möjligheterna därtill äro begränsade.

Det är riktigt att man bör avväga de ekonomiska synpunkterna mot de kulturella, som herr Hansson uttryckte det. Jag har också sagt i mitt svar, att när det gäller trakter med särskilt dåliga kommunikationer få de ekonomiska skälen vika för att man på det sättet skall kunna bryta något av den isolering, som människorna i dessa avlägsna och glest befolkade trakter äro utsatta för. Det som är viktigast i detta sammanhang tycker jag emellertid är att programmet faktiskt genomförts i snabbare takt än riksdagen på sin tid tänkte sig. Om man ser frågan ur herr Hanssons synpunkt är det likaledes viktigt, att det beräknade anslaget på 600 000 kronor kommer att överskridas med ett icke oväsent-

Svar på interpellation. (Forts.)

ligt belopp för att man skall kunna tillmötesgå berättigade önskemål från skilda delar av landet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som anförde: Herr talman! Herr Adolfsson har i en interpellation frågat mig,

1) om jag anser, att inträdesavgifterna för telefonabonnemang böra beträffande huvudapparat sänkas till det tidigare beloppet av 20 kronor, samt

2) därest så skulle vara fallet, om jag är i tillfälle att informera riksdagen om när en dylik sänkning kan beräknas komma att företagas.

Anledningen till att inträdesavgifterna för telefonabonnemang under år 1942 höjdes i två repriser, var den rådande bristen på materiel och arbetskraft. Genom höjningarna, vilka beträffande huvudabonnemang resulterade i att avgiften höjdes från 20 till 100 kronor, ville man begränsa abonnenttillströmningen. En sådan begränsning kunde även ha åstadkommits genom höjning av de löpande abonnemangavgifterna eller genom behovsprövning, men av olika skäl ansågs dessa metoder ej böra tillgripas.

1945 års riksdag framhöll i sin skrivelse nr 38 under punkten 30, att en inträdesavgift av 100 kronor uppenbarligen måste verka rätt betungande för de ekonomiskt mera ogynnsamt ställda befolkningslagren samt att det självfallet vore önskvärt, att avgiften, *i den mån kristidens anläggningssvårigheter lättade*, kunde återföras till en mera normal storleksordning.

Vid riksdagens höstsession 1945 föreslog herr Adolfsson m. fl. i en motion, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att nedbringa avgiften för nyinstallation av telefonapparater till 20 kronor. I sitt utlåtande över motionen framhöll andra kammarens tredje tillfälliga utskott, att en återgång till de tidigare tillämpade lägre inträdesavgifterna ur flera synpunkter skulle vålla avsevärda svårigheter för telegrafverket. Utskottet ansåg det visserligen önskvärt att inträdesavgiften, *i den mån kristidens anläggningssvårigheter lättade*, kunde återföras till en mera normal storleksordning. Under då rådande förhållanden fann sig emellertid utskottet förhindrat att föreslå med motionen avsedda åtgärder och hemställde fördenskull, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd. Kammaren biföll denna hemställan.

Under den tid, som därefter förflutit, ha förhållandena ingalunda undergått sådan ändring, att vad riksdagen och dess andra kammare sålunda uttalat icke längre skulle äga giltighet. Tvärtom kan man bestämt påstå, att kristidens anläggningssvårigheter ökat i styrka. Detta beror på att, samtidigt som både telegrafverket och dess leverantörer måste brottas med stora svårigheter att anskaffa materiel och arbetskraft, tillströmningen av nya abonnenter är större än någonsin tidigare. Medan abonnentökningen under 12-månadersperioden oktober 1944—september 1945 uppgick till ej fullt 80 000 och därmed nådde sin dittills högsta årssiffra, var motsvarande siffra för 12-månadersperioden oktober 1945—september 1946 nära 100 000. Såväl på grund härav som till följd av leveransförseningar i fråga om beställda stationsutrustningar eller i vissa fall omöjligheten att tillräckligt snabbt kunna färdigställa nya stationsbyggnader eller tillbyggnader till gamla sådana ha vid den ena stationen efter den andra nya abonnenter inte kunnat få sina beställda telefoner inkopplade förrän efter flera månaders väntetid. Att under sådana förhållanden förvärra läget genom

Svar på interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

att sänka inträdesavgifterna och därigenom framkalla en ytterligare ökning av abonnenttillströmningen kan inte vara försvarligt.

Enligt min mening bör en sänkning ske, men först när telegrafverket utan större svårigheter kan effektuera alla apparatbeställningar, inberäknat sådana som kunna antagas bli en följd av sänkningen. Denna bör måhända, för att utjämna tillströmningen av abonnenter, ske i etapper. Hur långt sänkningen skall gå, synes i skäligen mån böra bli beroende av den allmänna pris- och lönenivån, varav följer, att det slutliga beloppet troligen bör bli något högre än 20 kronor. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att inträdesavgifterna icke äro avsedda att täcka telegrafverkets kapitalkostnader för telefonnätet och att icke ens de nuvarande avgifterna på långt när täcka dessa kostnader. Huvudsyftet med inträdesavgifterna är i stället att avhålla folk från att utan större eftertanke teckna abonnemang, vilka kanske snart annulleras och därigenom förorsaka telegrafverket kostnader, som sedan icke kunna täckas genom abonnemangsavgifter. För att inträdesavgifterna skola bibehålla denna sin avsedda effekt böra de i stort sett följa den allmänna pris- och löneutvecklingen.

Jag har härmed besvarat interpellantens första fråga.

Även hans andra fråga är i det föregående besvarad, ehuru måhända på ett mer obestämt sätt än han önskat. Emellertid är det för närvarande omöjligt att klart skönja den tidpunkt, då telegrafverket utan större svårigheter och tidsutdräkt skall kunna installera alla nybeställda telefonapparater. Jag anser för övrigt att, även om den lämpliga tidpunkten för en avgiftssänkning nu kunde angivas, det av lättförklarliga skäl skulle vara oklokt att långt i förväg offentligt kungöra densamma.

Vidare yttrade:

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag vill framföra mitt tack till kommunikationsministern för det svar han avgivit på min interpellation. Jag vill samtidigt förklara, att jag är tillfreds med det avsnitt av svaret, där statsrådet säger: »Enligt min mening bör en sänkning ske», men att jag i övrigt finner detta svar tämligen otillfredsställande. Gemene man är ju starkt irriterad över att avgiften för installerande av telefon tillåtits under krigsåren stiga med 500 procent. Allmänheten vet naturligtvis mycket väl, att det åberopade skälet för denna prisökning är materielbrist, men då dessa orimligt höga avgifter ha bibehållits, har allmänheten alltmer kommit till den uppfattningen, att det här är fråga om någon sorts ny indirekt beskattning. Om jag nu — som naturligtvis måste vara — skjuter beskattningsfrågan helt och hållet åt sidan, tror jag mig kunna säga, att det inte finns något som helst giltigt skäl för att genom höga installationsavgifter söka hindra just de allra fattigaste att skaffa sig en telefonapparat, som kanske är alldeles nödvändig för deras behov.

Vad först avgifternas inverkan på telegrafverkets rent affärsrättsliga drift angår, beräknas verkets nettovinst uppgå till ca 38 miljoner kronor för nästkommande budgetår. Det är ju en ganska bra slant, så något skäl för en indirekt beskattning via installationsavgifterna för telefon föreligger enligt min mening inte. Jag kanske också bör säga i detta sammanhang, att statsrådets påpekande i sitt svar, att avgiften för installationen inte täcker kostnaden för densamma, ligger litet utanför denna diskussion, ty bedömningen av dessa angelägenheter måste ju ske på grundval av verkets samlade inkomster och inte på grundval av någon speciell arbetsuppgift från verkets sida. Vi ha alltså att hålla oss till denna årsvinst på minst 38 miljoner, när vi diskutera dessa angelägenheter.

Jag kanske också kan tillåta mig att i detta sammanhang rent parentetiskt säga, att kommunikationsministern enligt min mening borde försöka vidta så-

Svar på interpellation. (Forts.)

dana arrangemang i detta avseende, att vissa borgerliga tidningar inte längre kunna demagogisera över att ett statens affärsdrivande verk höjt priset på en viss vara med 500 procent sedan 1942.

Argumentet för bibehållande av dessa höga installationsavgifter är ju, såsom framgår av svaret, att priset skall verka så avskräckande, att endast absolut nödvändiga telefonabonnemang skola tecknas. Kan verkligen ett sådant syfte uppnås med det system, som tillämpats sedan 1942? Hindrar denna installationsavgift på 100 kronor någon enda välsituerad människa i detta land från att skaffa sig en mindre behövlig telefon, om materielltillgången medger det? Det har den hittills inte gjort. Dessa 100 kronor utgöra ett stort kapital för den ene men en fickpeng för den andre. Medan t. ex. en fattig arbetarhustru med spädbarn och andra små barn, vilken skulle behöva komma i kontakt med sin butik, av ekonomiska skäl tvingas att avstå från den telefonapparat hon så väl skulle behöva, hindrar det nuvarande systemet på intet sätt en ekonomiskt välsituerad person att skaffa sig en telefonapparat, som han kanske inte ens behöver för sin ordinarie förvärvsverksamhet.

Riksdagen har beslutat en del förbättringar i landsbygdens telefonförhållanden, fastän åtgärderna fördröjts. Syftet med detta beslut motverkas ju i viss mån av denna orimligt höga nyinstallationsavgift. Statsrådet säger i sitt svar, att om avgiften sänktes redan innan materialbristen hävts, skulle strömmen av ansökningar om nyabonnemang ytterligare ökas och på så sätt medföra nya svårigheter för telegrafverket. Är det nu alldeles säkert att effekten skulle bli denna? Statsrådet anser, att det skulle vara oklokt att här inför riksdagen offentligen meddela någon tidpunkt för en beramad avgiftssänkning. Men skulle det inte kunna tänkas att effekten av ett sådant meddelande skulle bli en helt annan än vad statsrådet hade tänkt sig, nämligen att många spekulanter på telefon då skulle komma att vänta med sin anmälan därom tills denna förordade prissänkning vore ett faktum? Om statsrådet i dag hade sagt här, att vi sänka installationsavgiften till det gamla beloppet från exempelvis den 1 juli nästa år, och detta hade medfört att ytterligare spekulanter hade anmält sig, så hade ju ändå inte telegrafverket kunnat tvingas att sätta upp en enda apparat mer än det finns materiel till — inte en enda. Vi ha ju en mycket stor kö av spekulanter redan, d. v. s. en kö av sådana som ha råd att betala den höga avgiften eller sådana som inte ha råd men som ovillkorligen måste ha telefon och därför tvingas betala denna hundralapp. Om avgiften sänktes och denna kö därför växte, skulle dock var och en veta att han fick sin telefon i tur och ordning, medan det numera i stor utsträckning är plånbokens innehåll som bestämmer, om en ransonering skall genomföras eller inte eller om en människa skall få tillgång till detta viktiga kommunikationsmedel eller inte.

En av anledningarna till att allmänheten har börjat betrakta detta system som ett system av särskilt orättvis indirekt beskattning torde också vara, att en avgift på 100 kronor även uttages när ingen nyinstallation av telefonapparat förekommer, d. v. s. när en äldre telefon övergår till en annan abonnent utan att apparaten flyttas. Detta som jag nu sist har påpekat förefaller mig vara åtskilligt orimligare än allt annat som har förekommit i denna fråga.

Herr talman! Det jag nu har sagt skulle jag vilja avrunda med en förhoppning, att kommunikationsministern ändå skall anse sig ha möjlighet att medverka till att denna uppenbara orättvisa mot de fattigare i vårt samhälle skall avvecklas så snart som överhuvud taget är möjligt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag är väl medveten om att det så länge vi ha kvar de nuvarande inträdesavgifterna alltid kan finnas anledning till kritik. Jag vet att man kan säga,

Svar på interpellation. (Forts.)

att detta system kommer att föranleda, att sådana med lägre inkomster inte få möjlighet att skaffa sig telefon.

Det kan under senare år påvisas, att inom den grupp av människor, som går under benämningen arbetare, har ett större antal än tidigare numera skaffat sig detta kommunikationsmedel. Men å andra sidan är att märka, att det fortfarande är så, att detta spörsmål inte är en angelägenhet i första hand för de bredare massorna inom arbetarklassen. Exemplet med husmodern med barnen, som inte hade möjlighet att ringa till affären, tror jag nog kan betraktas som undantaget som bekräftar regeln, i det att större delen av arbetarklassens familjer tyvärr på grund av sin ekonomiska ställning inte kan skaffa sig telefon, alldeles oavsett om inträdesavgiften skulle sänkas ifrån 100 kronor till låt mig säga 25 kronor. Principiellt kan jag däremot utan vidare ge interpellanten rätt, att därest man sänkte denna inträdesavgift, så skulle detta ur dessa principiella synpunkter vara mycket önskvärt.

Nu är det emellertid så, att knappheten på materiel och knappheten på arbetskraft har snarare förstörats än förminskats sedan frågan senast var uppe i riksdagen och denna hade tillfälle att taga ställning till det hela. Beträffande det argument, som herr Adolfsson använde då han sade till mig, att jag skulle medverka till att den borgerliga pressen i varje fall inte skulle få möjlighet att demagogisera som nu sker, så skulle jag vilja be herr Adolfsson att han inte utan vidare faller för dessa demagogiska argument. Det bör vara honom angeläget att värja sig därför. När man exempelvis, som jag såg i en av de dagliga tidningarna under gårdagen, slår fast, att inträdesavgiftens höjande skulle vara liktydigt med att ett privat företag höjde priset på lakansväv med 400 procent, så vill jag göra herr Adolfsson uppmärksam på att detta är en ren och skär demagogi, som icke håller inför verkligheten. Det är visserligen sant att vi på grund av brist på materiel tvingats höja inträdesavgiften från 20 till 100 kronor, vilket har skett genom statsmakternas och riksdagens medverkan, men jag vill vädja till herr Adolfsson att göra den borgerliga pressen uppmärksam på att abonnemangsavgifterna, som i själva verket äro priset på den vara som bjudes, icke förändrats sedan 1924, då man den 1 juli *sänkte* abonnemangsavgiften från 100 till 80 kronor per år. Säg mig något annat företag, herr Adolfsson, vilket som helst, där man kan påvisa något liknande, att man inte höjt priset sedan 1924, och då skedde en prissänkning! Det gäller de större städerna. På landet skedde också en förändring, och det blev en sänkning från 80 till 70 kronor per år. Det är detta som vi böra göra den borgerliga pressen underkunnig om och uppmärksam på, när den går till attack mot den statliga företagsamheten, och jag frestar dessa borgerliga tidningar att kunna anföra ett enda exempel på privat drift, där man kan uppvisa ett motstycke till vad denna statliga verksamhet i detta hänseende har lyckats åstadkomma.

Sedan är det fråga om vad vi skulle kunna komma till för alternativ, när det gäller dessa inträdesavgifter, som vi alla vilja sänka och där vi om möjligt vilja komma ifrån den nuvarande ordningen. Det finns ett alternativ efter vad jag kan förstå, och det är det som framskyntat i diskussionen, nämligen att man skulle tillgripa en ransonering. Om man sänkte avgifterna och tillgrep ransonering skulle resultatet bli att man bedömde efter angelägenhetsgraden. Men är herr Adolfsson säker på att en ransonering i så fall skulle bli gynnsammare för de lägre inkomsttagarna? Skulle man inte — på grund av att hela näringslivet måste fungera, på grund av att de statliga institutionerna och andra växa och utvecklas och därför måste erhålla tillräcklig telefonservice — komma till det resultatet att denna husmor med barnen inte komme bland de första i angelägenhetsgrad. Hon finge väl i likhet med de flesta andra hus-

Svar på interpellation. (Forts.)

mödrarna klara sina affärsinköp utan telefon. Hon finge komma i efterhand vid en jämförelse med affärsföretag och statliga och andra officiella institutioner. Jag fruktar för att behovsprövningen skulle komma att utfalla på det sättet. Därtill kommer, att vi i detta Krängelsverige skulle stå inför ett nytt utslag av det som vi vilja komma ifrån. Jag vill inom parentes säga, att om man skulle pröva 10 000 nya abonnentansökningar per månad, så skulle det erfordras en ganska stor personal, och denna personal kan helt enkelt telegrafverket för närvarande inte skaffa sig. Resultatet blir, att även om man skulle vilja gå in för denna enligt min mening mera byråkratiska utväg än den som för närvarande tillämpas, har man inte erforderlig personal och kan inte heller anskaffa sådan personal. Det är som sagt, herr Adolfsson, mycket ledsamt, men det är faktiskt sådana och andra överväganden som göra, att man alltfört tvingas att tveka, när det gäller att genomföra en i och för sig önskvärd åtgärd. På den punkten är jag för övrigt fullt överens med herr Adolfsson.

Så säger herr Adolfsson, att det är inte säkert att effekten skulle bli den, att det bleve ett större antal ansökningar om nya telefonabonnemang, därest man kunde fastställa tidpunkten för den beramade sänkningen. Ja, herr Adolfsson, det beror alldeles på vid vilken tidpunkt som denna sänkning eventuellt skulle kunna ske. Det är klart, att om vi kunde sänka inträdesavgifterna som han säger den 1 juli 1947 och jag kunde träda fram och säga att en sänkning skall äga rum nämnda dag, skulle resultatet bli att man för tiden *före* denna tidpunkt finge en sänkning av abonnentansökningarna, men om det är så att denna tidpunkt tyvärr kanske är ganska avlägsen på grund av det aktuella och det beräknade läget på materielmarknaden, kommer inte detta att medföra en begränsning av ansökningarna.

Till slut några ord om det som herr Adolfsson fann mest orimligt av det hela, nämligen den man som flyttar in i en ny lägenhet och skall ha nytt telefonabonnemang och det redan finns telefon där. Denne får betala 100 kronor som alla andra. Är inte detta orimligt? Telegrafverket behöver bara koppla om telefonen, mannen får nytt nummer o. s. v., och detta kan väl inte draga någon extra kostnad. Det är alldeles riktigt, men om vi skola gå in på rättvisesynpunkter, som herr Adolfsson gjort i detta sammanhang, skall det då vara slumpen som avgör, om en eller annan som flyttar och skaffar sig telefon för första gången inte skall betala mer än t. ex. 10 à 20 kronor, under det att alla andra skola betala 100 kronor? Här måste man enligt min mening beakta jämlikhetskravet. Är det någon som skaffar sig telefon, skall han betala precis detsamma som andra. Här får inte omständigheter och tillfälligheter göra, att den ene skall favoriseras på de övrigas bekostnad.

Sedan är det kanske alldeles riktigt, som herr Adolfsson säger, att man skall inte räkna med de verkliga kostnaderna utan bara se på det överskott, som telegrafverket får varje år på sin verksamhet. Antag emellertid, att arbetskostnaderna skulle vara utslagsgivande för inträdesavgiften. Detta skulle visserligen innebära, att en inträdessökande, om inträdet inte föranledde nämnda arbetskostnader, skulle betala bara 10 kronor i stället för 100, som andra få betala. Jag kan dock icke underlåta att i det sammanhanget framhålla för herr Adolfsson, att installationen av en telefon kostar, genomsnittligt räknat för hela landet, 500 kronor i städerna och 1 500 kronor på landsbygden. Om vi sålunda skulle tillämpa den princip, som herr Adolfsson vill tillämpa och som de borgerliga tidningarna också vilja tillämpa, skulle det innebära, att de enskilda finge betala arbetskostnaderna, vilket jag anser skulle vara alldeles orimligt och vilket i första hand skulle gå ut över de lägre inkomsttagarna. Det skulle helt enkelt innebära, att de aldrig kunde skaffa sig telefon.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! När jag lyssnade till herr Adolfsson förstod jag mycket väl hans tanke. Men hans bostadsort ligger ju inom ett frikretsområde, och det föranledde mig att begära ordet för att säga något om hur förhållandena ställa sig på den rena landsbygden.

Vi uppvaktade just telegrafkommisarien i Uppsala för några som ville ha telefon men bodde utanför frikretsområdet. Det skulle kosta 700 kronor att dra linjen ut till dem. I ett annat fall voro vi uppe på telegrafstyrelsen i Stockholm. Jag kan ju säga att det gällde ett fall uppe i Vendel. Där skulle en abonnent förutom inträdesavgiften på 100 kronor betala 235 kronor, och en chaufför, som ekonomiskt hade det mycket besvärligt, skulle ge 215 kronor. De voro tvungna att ha telefon. De uppvaktade telegrafstyrelsen och begärde, att det som riksdagen sagt angående förbättring av landsbygdens telefonväsen äntligen skulle bli verklighet. Så blev det emellertid inte. De fingo räkningen och ha svårt att uppbringa pengarna.

När man jämför telefonförhållandena på landsbygden och i städerna och av statsrådet hör att de verkliga kostnaderna för installationen i medeltal är 500 kronor för städerna och 1 500 kronor för landsbygden, finner man att det är samma förhållanden som när det gäller postgången. Men inte är det väl så att människorna ha telefoner bara för att kunna tala med varandra inom en viss liten krets. Det gäller ju även att nå längre förbindelser med telefon, och då gäller det ju telefonförbindelserna mellan landsbygden och städerna. Därför skulle jag här vilja vädja till kommunikationsministern om att han tar bort avgifterna för linjebyggnad på landsbygden.

I det fall som jag nämnde i början, där kostnaden för linjebyggnaden var 700 kronor, hade abonnenterna begärt att få en halvautomatisk växelstation, men det kunde inte effektueras på grund av bristen på material. De förklarade sig då villiga att utan ersättning sköta en vanlig växelstation, bara de kunde komma ifrån utgiften på 700 kronor. Sedan skulle de gärna betala de där 100 kronorna.

Likadant var det med fallet uppe i Vendel. Man bävade inte alls för dessa 100 kronor, men däremot för de övriga kostnaderna, som gingo upp till 600—700 kronor, sedan var och en fått betala sin del. Jag nämnde ju här bara två av sju stycken abonnenter. De trodde, att vad riksdagen sagt betydde att linjerna inom frikretsområdet skulle bli fria ända fram till abonnenterna, men när de få räkningar av detta slag känna de sig närapå bedragna.

Det är klart att avgifterna kanske, som herr Adolfsson säger, kunde vara lägre. Det kan man ju alltid önska sig. Men på landsbygden är det som verkligen betyder något inte denna inträdesavgift på 100 kronor, utan att det därutöver kan röra sig om kostnader på 600—700 kronor, om man vill ha telefon.

Jag skulle kunna relatera en hel del fall för att motivera den uppvaktning, som gjordes i Uppsala. I den familj, jag i början talade om, var hustrun på sanatorium och av de fyra barnen voro två också intagna på sjukhem medan de båda andra voro utplacerade på annat håll. Det är ju inte underligt, om en far i ett sådant hem vill ringa och höra hur familjen har det. Nu måste han emellertid gå 4 kilometer till närmaste telefon för att kunna ringa.

Ni få inte undra på att landsbygdens folk börjar reagera mot orättvisorna beträffande postgång och telefon. Här måste verkligen skipas rättvisa. Vi kunna i rättvisans namn inte ta ut sådana avgifter, att de verkligen uppgå till 1 500 kronor på landsbygden och 500 kronor i städerna. Det talas om att det är billigt att bo på landsbygden. De är så billigt att snart ingen människa vill bo där, om det fortsätter på detta sätt.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! När jag lyssnade till herr statsrådets andra anförande, i vilket förekom en passus där statsrådet mycket värtaligt utvecklade att priserna på dessa telefoninstallationer icke ändrats sedan 1924 och påpekade att det inte är lätt att finna några andra exempel på en så human prissättning, så erinrade jag mig att statsrådet i sitt första anförande sade, att det här överhuvud taget inte gäller någon prissättning utan upptagande av en avgift med den speciella uppgiften att hindra okynnesinstallationer och illa genomtänkta sådana. Men om detta första är riktigt är ju detta andra meningslöst, därför att då kan man inte ta denna avgift som exempel på en human prissättning, utan får lägga samman de avgifter, som i olika sammanhang utkrävas. De äro ju sådana att verket har stora vinster, mellan 30 och 40 miljoner kronor. Det är alltså frågan om ett monopolföretag, som utnyttjas även i beskattningssyfte och som knappast kan tjäna som underlag för en diskussion om human prissättning.

Jag vill bara tillägga, att det för närvarande är mycket svårt att få en telefon ute på landsbygden. Jag har en kamrat, som i början av året begärde att få en telefonapparat installerad. Jag har inte talat med honom den allra sista tiden, men när jag talade med honom litet tidigare i höst var han fortfarande utan telefon och han behövde den mycket väl för sin verksamhet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Vad beträffar det som herr Svensson i Ljungskile sade vet jag inte om jag uttryckte mig oklart. Annars måste jag säga, att herr Svensson har ganska svårt för att fatta — ursäktat uttrycket! När jag sade, att någon prishöjning inte har skett sedan 1924, var det fråga om abonnemangavgifterna, icke om inträdesavgifterna. Jag vill än en gång för herr Svensson i Ljungskile slå fast, att det sedan den 1/7 1924 inte har ägt rum någon höjning av abonnemangavgifterna, och då skedde en sänkning från 100 till 80 kronor i de större städerna samt från 80 till 70 kronor på landsbygden. Om vi nu resonera vidare för att herr Svensson i Ljungskile skall förstå vad detta innebär, så låt oss säga att en man skall skaffa sig telefon. Han betalar då först en inträdesavgift av 100 kronor och dessutom en abonnemangavgift på 80 kronor om året. I närvarande stund får han betala 260 kronor under två år. Tidigare fick han på två år betala 180 kronor. Det innebär en höjning med 50 procent, det skall jag gärna medge och det motsvarar ungefär den allmänna kostnadsökningen. Det gäller de första två åren, men under resten av tiden för abonnemanget, om också aldrig så lång tid, är priset precis detsamma som det var 1924.

Jag menar alltså, att det när det gäller varan i dess helhet ingalunda är frågan om den våldsamma ökning på 400—500 procent, som man här talat om, vilken endast gäller själva inträdesavgiften. Abonnemangavgiften är ju det väsentliga.

Beträffande vad herr Hansson i Skediga anförde, vill jag bara påpeka att inom en tidrymd, som man fastställt till sex år men som kanske på grund av materialsvårigheter måste utsträckas längre, stolpnings- och linjedragnings- och andra avgifter skola överflyttas från den enskilde till telegrafverket, så snart möjligheter därtill erbjuda sig. Inte heller det kan ske i den snabba takt som både herr Hansson och jag och många andra med oss önska, men i den mån det finns möjlighet och i den mån det finns material, kommer man inom den ram som riksdagen har beslutat — om det skulle vara möjligt inom sex år, men antagligen inom en något längre tidrymd — att avkoppla dessa avgifter, som jag anser vara orättvisa, och överföra dem från den enskilde abonnenten på landsbygden till telegrafverket.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Såvitt jag kunde höra härifrån menade statsrådet, att det förhållandet att så många arbetare och med dem likställda under de senaste åren ha skaffat sig telefon skulle innebära att jag inte hade rätt i min förklaring att det nuvarande systemet innebär en ransonering som särskilt hårt drabbar de fattigaste. Jag vet ju att telegrafverket tidigare har framställt samma argument, bl. a. i ett remissyttrande till utlåtandet med anledning av den motion, som jag här inlämnade vid förra årets riksdag, inte vid höstsessionen som det står i interpellationssvaret, utan vid vårsessionen. Det förhållandet att åtskilliga arbetare och med dem jämställda ha skaffat sig telefon under krigsåren kan dock inte innebära, att orättvisorna skulle vara mindre, ty det bevisar på sin höjd att större företagare och högre tjänstemän o. d. redan tidigare kunnat skaffa sig telefon och att ett visst antal fattiga människor, som ha haft ett alldeles särskilt stort behov av en telefon, ha nödgats skaffa sig en trots installationspriset på 100 kronor.

Jag kunde också iakttaga, att statsrådet sökte ironisera över det resonemang jag tidigare förde beträffande en del av de borgerliga tidningarnas argumentationer i denna fråga. Det föreföll som om statsrådet hade uppfattat det som om jag hade fallit för borgarpressens argument. Jag måste ju bekänna, att det inte precis brukar vara min vana att göra det, och jag hävdar med bestämdhet, att jag inte heller vid detta tillfälle fallit för borgarpressens argument. Tvärtom underströk jag noggrant och kraftigt, att det här var frågan om en demagogi, för vilken statsrådet borde rycka bort grunden genom att företa den sänkning av nyinstallationsavgifterna, som jag ansåg vara befogad. Jag vet ju mycket väl, att de avgiftshöjningar som förekommit gälla just nyinstallationer. Jag har aldrig här ifrågasatt någonting annat, men just denna femhundra procentiga ökning av nyinstallationsavgifterna har dock medfört, att det har varit möjligt och fortfarande är möjligt för den borgerliga pressen här i landet att demagogisera om denna sak.

Statsrådet ställde också frågan, vilka alternativ som kunde vara tänkbara i detta sammanhang. Han förmenade, att om en behovsprövning nu efter kriget skulle komma att genomföras, så skulle det sannolikt medföra, att just det skikt i samhället, för vilket jag främst har talat när jag har interPELLERAT i frågan och när jag nu sist har talat från talarstolen, inte skulle komma att bli gynnat. Jag måste säga, att om inte detta skulle bli fallet, skulle det innebära en ytterligare orättvisa. Utslaget vid denna behovsprövning synes mig väl komma att i hög grad vara beroende av vilka det är som behovspröva. Jag vill emellertid framhålla, att jag vid detta tillfälle inte har ställt frågan huruvida en behovsprövning eller en ransonering vore lämplig. Den frågan framställdes emellertid vid vårsessionen vid fjolårets riksdag, emedan den då kunde anses vara mera motiverad än den kanske nu är. Jag anser mig inte kunna bedöma huruvida en behovsprövning numera kan vara det lämpligaste tillvägagångssättet, eftersom vi måste förutsätta, att de materialsvårigheter, som man alltför länge säger sig brottas med, skola kunna elimineras inom en inte alltför långt avlägsen framtid. Jag har därför ansett, att det kanske kunde vara opåkallat att nu ifrågasätta en behovsprövning.

Jag har emellertid fortfarande den uppfattningen — statsrådets anförande har inte kunnat förändra den — att det i nuvarande situation skulle vara lämpligt att sänka installationsavgiften och helst då till den nivå, där den tidigare låg, nämligen till 20 kronor. Statsrådet åberopade här kravet på jämlikhet i samband med att han försvarade det förhållandet, att man nödgas erlagga denna avgift på 100 kronor även för en telefon, som inte nyinstalleras. Jag skulle vilja säga, att jämlikhetskravet tillfredsställes bäst genom att installationsavgiften också sänkes till sin tidigare nivå, oavsett hur stor köbildningen av in-

Svar på interpellation. (Forts.)

trädessökande abonnenter skulle komma att bli. Köbildningens längd får inte anföras som något avskräckande argument, ty köbildningen innebär ju bara, att var och en får sin telefon, i den mån som det är möjligt att tillhandahålla telefoner. När han får den, beror på vid vilken tidpunkt han anmält sig för erhållande av telefonabonnemang.

Jag vill slutligen bara säga, att när herr statsrådet här framhåller, att det trots ting höga installationsavgiften numera förekommer flera ansökningar om abonnemang än tidigare, är väl detta ett alldeles utomordentligt argument för att detta system behöver slopas. Det går ju tydligen inte att ransonera telefonabonnemangen på det sätt, som man under de senaste åren har försökt göra.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag vill bara understryka, att när det gäller den principiella synen på dessa ting, ha inte herr Adolfsson och jag olika ståndpunkter. Även jag anser att installationsavgifterna, så snart det finns några möjligheter därtill, böra sänkas. Herr Adolfsson och jag ha bara skilda meningar om hur man bör gå till väga under den tid, då materialknappheten är så påtagbar, att något måste göras för att begränsa tillströmningen av dem, som önska nya abonnemang. Därvidlag finns det ju olika alternativ, och skulle vi välja det som herr Adolfsson nu senast förordade, d. v. s. en sänkning av installationsavgiften till 20 kronor, skulle det innebära att köerna av inträdessökande bleve oerhört långa. Frågan är då, om vi skola ge vederbörande telefon i tur och ordning, alltefter som de anmäla sig. Skall t. ex. ett nytt statligt verk, som inrättas, få stå i kön och vänta, tills alla, som stå före, ha fått telefon — det är kanske i många fall fråga om privatpersoner, som inte alla gånger äro i så stort behov av telefon? Eller skola vi, såsom herr Adolfsson tycktes anse, tillgripa en behovsprövning? Då komma vi också — det vidhåller jag — in på frågor, som bli mycket svåra att klara upp. Skall då exempelvis den arbetarhustru med fyra barn, om vilken herr Adolfsson talade, som behöfve ringa till matvaruaffären efter varor, gå före herr Adolfssons tidning, om denna önskade ett nytt abonnemang? Nu säger herr Adolfsson, att mycket kommer att bero på de tjänstemän, som skola taga ställning till dessa frågor. Men låt oss säga, att herr Adolfsson själv skulle avgöra en sådan delikat fråga som den jag här pekat på. Det är inte så säkert, att herr Adolfsson i det fallet utan vidare skulle vara på det klara med att arbetarhustrun borde gå före herr Adolfssons tidning, som också kunde vara i starkt behov av att få en ny telefon.

Jag är fullt medveten om att det är de lägre inkomsttagarna, som i första hand drabbas av de olägenheter, som det nuvarande systemet för med sig, och att de få tänka sig för mer än en gång, innan de begära telefonabonnemang. Men jag måste säga mig, att även om vi sänka installationsavgiften till 20 kronor, kommer det också i fortsättningen att bli så, att de lägre inkomsttagarna befinna sig i ett sämre läge än de, som ha högre inkomster, därför att man ju inte bara har att taga hänsyn till denna inträdesavgift på 20 kronor, utan också måste räkna med det årliga belopp av 80 kronor, som det kostar att ha telefon.

Den fulla rättvisan, herr Adolfsson, komma vi nog inte fram till, förrän de materiella förutsättningarna här i livet blivit absolut likartade för alla, och den tidpunkten är kanske fortfarande något avlägsen.

Herr Rubbestad: Herr talman! Jag vill framställa en fråga till herr statsrådet med anledning av vad han yttrade i sitt näst föregående anförande.

Herr statsrådet gjorde gällande, att så snart materialtillgången tillåter att en utbyggnad av linjenätet sker, skall man också lätta på den börda, som nu

Svar på interpellation. (Forts.)

lägges på dem, vilka bo mer än två kilometer från en telefonstation, d. v. s. utanför frikretsen. Kan av detta dragas den slutsatsen, att även i de fall, där telegrafverket redan har byggt ledningar men där abonnenterna nu få betala en betydande linjeavgift, denna linjeavgift omedelbart avskrivs? I dessa fall kan man ju inte åberopa att materialbrist råder — ledningarna äro redan klara — och då borde väl abonnenterna snarast kunna slippa ifrån linjeavgiften.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! I ett interpellationssvar, som jag i lördags avgav i första kammaren, var jag bl. a. inne även på den fråga, som herr Rubbestad här berört. Jag var därvid tvungen att lämna det meddelandet, att på grund av det mycket dåliga skick, vari dessa linjer i allmänhet befinna sig, telegrafverket inte utan vidare kan använda dem i sin reguljära verksamhet — man måste i regel ersätta ledningarna med nya sådana. Materialfrågan spelar alltså även i detta sammanhang en icke oväsentlig roll.

Herr **Adolfsson**: Vad herr statsrådet här senast sagt om rättvisekravet skall jag inte upptaga till någon närmare behandling, eftersom det i någon mån förefaller mig vara fråga om en strid om påvens skägg. Jag skulle däremot vilja säga några ord om behovsprövningen, som ju statsrådet var inne på också i sitt senaste inlägg.

Någon behovsprövning just nu har jag inte talat för, detta med hänsyn till att materialsvårigheterna kanske ganska snart komma tillätta. Men jag vill ändå med anledning av statsrådets senaste yttrande säga, att om en sådan behovsprövning tillämpades, vore det väl inte någon orimlighet att åstadkomma en rättvis bedömning. Man bör naturligtvis inte i allmänhet citera sig själv, men jag vill dock ta mig friheten att i detta sammanhang erinra om ett argument, som jag anförde vid den diskussion, som vi hade här i kammaren, när min motion i detta ämne under värriksdagen föregående år behandlades. Telegrafverket hade förklarat, att det vid en behovsprövning inte funnes möjlighet att skipa rättvisa mellan så många sökande som det här vore fråga om, och jag anförde i anledning härav följande: »När man exempelvis skall ha ett cykeldäck, så får man vända ut och in på sitt samvete, och en cykelreparatör skall intyga, att det inte är något fel på ens samvetes utslag. Jag menar, att det skulle kunna gå ungefär lika bra, när det gäller den fråga, som vi nu diskutera. — — — Att skipa rättvisa, som man i telegrafstyrelsens remissutlåtande sagt, mellan tio tusen telefonspekulanter per månad tror jag knappast skulle vara svårare än att varje månad skipa rättvisa mellan åtskilligt flera tusental spekulanter, som vilja erhålla, såsom jag nyss nämnde, ett cykeldäck.»

Detta resonemang gäller visserligen en förfluten tid, men jag anser dock, att det håller streck även nu.

Jag vill till sist understryka, att när jag här bara talat om nödvändigheten av att sänka installationsavgiften, har jag gjort det med hänsyn till att det numera kanske kan anses vara något sent att sätta i gång med den rätt omfattande apparat som en behovsprövning skulle komma att medföra.

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det kan finnas ledningar av sämre beskaffenhet, som behöva byggas om, och att detta kan vara svårt att ordna på grund av den materialbrist, som nu råder. Men jag känner en mängd fall, där ledningarna äro av prima beskaffenhet, och det är just med hänsyn till dylika fall, som jag vill hemställa till herr statsrådet att vidtaga sådana åtgärder att linjeavgiften med det snaraste kan avskrivas.

Svar på interpellation. (Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! I anledning av vad som här senast anförts av herr Rubbestad vill jag framhålla, att om det är fråga om ledningar, som äro av sådan beskaffenhet att de utan olägenhet kunna användas av telegrafverket, bortfaller utan vidare det argument, som jag nyss anförde.

Till herr Adolfsson vill jag säga, att när herr Adolfsson citerar sig själv, skulle jag vilja citera vad herr Skantze sade vid samma tillfälle. Jag kommer inte riktigt ihåg, hur orden föllo, men herr Skantze framhöll, att det exempel med cykeldäcken, som herr Adolfsson anförde, egentligen visade motsatsen till vad herr Adolfsson åsyftade. När det gäller cykeldäcken är det nämligen mycket enkelt att bedöma angelägenhetsgraden av olika behov, medan detta är vida svårare och mer invecklat när det gäller en sådan sak som ett telefonabonnemang. Bara det exempel med herr Adolfssons tidning och husmodern med de fyra barnen, som jag här dragit fram, säger ju också en hel del om att det inte är lika enkelt att fastställa angelägenhetsgraden, när det gäller ett telefonabonnemang, som när det är fråga om inköp av ett cykeldäck.

Om vi skola återropa den diskussion, som ägde rum, när herr Adolfssons motion i fjol behandlades, tycker jag alltså, att man i mycket kan instämma i den argumentation, som den gången fördes av herr Skantze.

Därtill kommer, att om vi sänka inträdesavgifterna, få vi ju räkna med en vida kraftigare anhopning av nya abonnenter än tidigare. Redan nu skulle vid en behovsprövning 10 000 abonnenter få prövas varje månad, och till alla argument, som jag förut anförde, kan jag, herr Adolfsson, lägga det, att man för närvarande inte ens kan anskaffa den personal, som behövs för den behovsprövning, som enligt mitt förmenande ytterligare skulle byråkratisera denna verksamhet, som vi helst av allt egentligen skulle vilja ha avbyråkratiserad.

Herr **Hedlund** i Rådom: Herr talman! Jag vill fråga, om man får fatta kommunikationsministerns svar till herr Rubbestad på det sättet, att i de fall, då abonnenterna redan använda telegrafverkets ledning och erlägga hyra därför, denna hyresavgift kommer att snarast tagas bort.

Jag anser, att man bör kunna dra den slutsatsen av herr statsrådets uttalande, att så kommer att ske.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! På detta sista kan jag bara svara, att jag vidhåller det löfte, som jag lämnade till herr Rubbestad beträffande den del av problemet, som han här tog upp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 10, 11 och 13, statsutskottets utlåtanden nr 289—292, bevillningsutskottets betänkande nr 57, bankoutskottets utlåtanden nr 70—72 samt första lagutskottets utlåtanden nr 60—63.

§ 5.

Föredrogs den av fru *Ewerlöf* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående utredning av frågan om möjligheterna att åstadkomma hemsjukvård.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Thorell* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, angående åtgärder för en utökad export av hästar m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista bevilningsutskottets betänkande nr 57 måtte uppföras närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 62 samt övriga ärenden i den ordning, de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Herr *Svensson* i Ljungskile avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 597, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 386, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Interpellation. Herr **Swedberg** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Söndagen den 8 december i år voro i två av våra större städer — Malmö och Örebro — anordnade offentliga uppvisningar i professionell boxning. Vid båda dessa uppvisningar medverkade från utlandet importerade professionella boxare. På båda platserna blevo några av de agerande så svårt skadade, att de måste söka läkarvård å sjukhus, och i Malmö blev en person, afrikanen Jacques Benet, så allvarligt skadad, att han medvetlös överfördes till sjukhus, där han några timmar senare avled.

Det inträffade har väckt berättigad uppmärksamhet och måste nog aktualisera frågan om dessa offentliga uppvisningars vara eller icke vara. Längre lämnades här i landet endast i Göteborg tillstånd till anordnande av offentliga uppvisningar i professionell boxning, men under senare år har tillstånd till sådana uppvisningar lämnats också i flera andra svenska städer. Förhållandena i samband med dessa offentliga boxningsuppvisningar synas emellertid inte vara tillfredsställande. Prestationernas sportsliga värde måste anses vara diskutabelt. Genom sin påtagliga konkurrenskraft kunna dessa uppvisningar däremot beräknas öva ett skadligt inflytande med hänsyn till andra idrottsgrenar, vilka i jämförelse med dessa ha avgjort större värde. Det förefaller uppenbart att arrangörerna i stor utsträckning ledas av ett profitbegär, som bl. a. kommer dem att — såsom i ovan nämnda fall skett — från utlandet importera billiga och undermåliga boxare. Och det är förklarligt, om vinstbegäret hetsar den professionelle boxaren till en hänsynslös våldsamhet vid utöandet av sin verksamhet, som är allt annat än sportmässig och innebär allvarliga risker för motståndarens liv och välbefinnande. På det hela taget måste nog denna form av offentlig underhållning betecknas som förråande och smakförskämmande.

Enligt mitt sätt att se torde det vara svårt att förebära några verkliga sak-

Interpellation. (Forts.)

skäl för bibehållandet av den nu rådande friheten att anordna offentliga tillställningar av detta slag, varför införandet av ett generellt förbud mot offentliga uppvisningar i professionell boxning borde övervägas. Skulle införandet av sådant förbud ej anses möjligt eller lämpligt, torde enhetliga och skärpta bestämmelser för anordnande av ifrågavarande uppvisningar till ledning och hjälp för såväl arrangörer som tillståndsgivande myndigheter böra utfärdas. Biografernas verksamhet t. ex. regleras som bekant av censur, som utestänger minderåriga från filmer, som anses mindre lämpliga för dem. Det förefaller nog som om en fixerad nedre åldersgräns för barn och yngre ungdom när det gäller bevisande av offentliga uppvisningar i professionell boxning skulle vara väl motiverad. Barn och ungdom borde i varje fall skyddas från det skadliga inflytande, dessa uppvisningar kunna befaras ha på unga och känsliga sinnen.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat de missförhållanden, som förekomma i samband med offentliga uppvisningar i professionell boxning?

Om så är, har herr statsrådet för avsikt att taga initiativ till utfärdande av förbud mot sådana uppvisningar eller, om detta ej anses möjligt eller lämpligt, låta utfärda enhetliga och skärpta bestämmelser för anordnandet av sådana uppvisningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 528, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från bevillningsutskottet:

nr 532, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896).

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lövgren* under 10 dagar fr. o. m. den 11 innevarande december.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.22 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 11 december.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr **talmannen** yttrade: Jag ber att få meddela, att arbetsplenium hålles lördagen den 14 klockan 11 fm. och nästa gång tisdagen den 17 klockan 2 em.

§ 2.

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 287 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag höja den såsom villkor för statsbidrag till avlöning av kurator i abortförebyggande verksamhet fastställda minimilönen till att motsvara lönegraden A 15 civila avlöningsreglementet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts förslag i vad detsamma avser höjning av ifrågavarande minimilön.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 59 Ja och 112 Nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 71 Ja och 55 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 59 Ja och 112 Nej, sammanräkningen visade 130 Ja och 167 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Sträng**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johnsson i Skoglösa till mig riktat följande fråga.

Med anledning av att vildsvin annonserats till salu i en jaktidskrift anhåller jag att få fråga, om herr statsrådet — därest utplantering av vildsvin kan anses tillåten enligt gällande lagar och författningar — har för avsikt att ta initiativ till åtgärder i syfte att förhindra ett upprepande av de svåra skadegörelser som åstadkommits genom tidigare utplantering i södra Sverige.

Svar på fråga. (Forts.)

För att förhindra den skadegörelse som vildsvinen förorsaka inom vissa delar av Skåne har Kungl. Maj:t på min föredragning den 29 november 1946 anbefallt länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län att vidtaga åtgärder för vildsvinens utrotande. I anslutning till detta beslut ha inom departementet övervägts vissa andra jakträttsliga problem, bland andra den av herr Johnsson berörda frågan angående förhindrande av utplantering av skadliga villebråd. Jag torde inom kort komma att förelägga Kungl. Maj:t vissa förslag i ämnet.

Härpå anförde

Herr **Johnsson** i Skoglösa: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet Sträng för hans positiva svar på min fråga. Jag har ju haft tillfälle att konstatera vilka väldiga skadegörelser vildsvinen ha anställt på Linderödsåsen i Skåne. När jag så i en jakttidsskrift såg en annons om att vildsvin voro till salu, för att man skulle kunna få tillfälle att pröva på detta intressanta vilt på sina marker, som det stod i annonsen, ville jag rikta statsrådets uppmärksamhet på denna angelägenhet.

Det har ju, såsom statsrådet Sträng talade om i interpellationssvaret, från statsmakternas sida vidtagits en hel del åtgärder för att utrota vildsvinen på Linderödsåsen, och det är ju mycket tacknämligt, men innan detta skett, ha ju vildsvinens hunnit ställa till en så oerhörd skadegörelse, att det är väl ganska svårt att exakt beräkna kostnaderna för densamma. Man beräknar ju, att utrotningen kommer att ådraga statsverket kostnader på minst 43 000 kronor. Om man härtill lägger all den skadegörelse och ersättning härför som tidigare utbetalats förstår man ju, att det är betydelsefulla saker det här är fråga om. Efter statsrådets positiva svar på min fråga har jag icke anledning att vidare gå in på densamma utan ber endast att ännu en gång få framföra mitt tack.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **Mossberg**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Edberg i en interpellation frågat chefen för socialdepartementet, om han uppmärksammat de allt oftare förekommande rymningarna från sinnessjukhus och jämförliga anstalter samt, därest så vore fallet, om han ämnade vidtaga åtgärder för att förebygga rymningarna.

Då ärendena angående sinnessjukhus och andra vårdanstalter för närvarande inom regeringen handläggas av mig, ankommer det också på mig att avge svar på interpellationen.

Interpellanten finner, att rymningarna från sinnessjukhus och liknande anstalter på senare tid tagit oroväckande proportioner. Allmänheten kände sig upprörd över alla dessa rymningar, i synnerhet som rymningarna ofta vore kriminalpatienter. Som regel beginge rymningarna brott, och de kunde ibland vara farliga för allmän säkerhet till liv och lem.

I anledning av interpellationen har jag införskaffat uppgifter från medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och fångvårdsstyrelsen om antalet rymningar från olika slag av anstalter under senare tid. Jag vill här återge några av dessa sifferuppgifter i avrundade tal.

Av de 12 000 männen på statens sinnessjukhus avveko 1944 280 och 1945 330. En mycket stor del av rymningarna var patienter, som på grund av sin

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

sinnesheslöshet av domstol förklarats icke kunna fällas till straff. Av de 1 850 straffrörelseförklarade patienterna på sinnessjukhusen rymde sålunda under år 1945 icke mindre än 200, d. v. s. över 10 procent av denna klientel. Till jämförelse kan nämnas att antalet avvikande från fångvårdsanstalterna under tiden januari—oktober i år utgjort 80 vid en medelbeläggning på dessa anstalter av 2 100.

Liksom vid sinnessjukhusen har rymningsfrekvensen vid alkoholistanstalterna ökat kraftigt under de senare åren. 1944 var antalet rymningar 200 bland 1 800 intagna, medan antalet avvikanden i år t. o. m. oktober utgjorde 440 bland 2 000 intagna. Den fortgående stegringen under de sista åren är icke genomgående för alla anstalter utan framför allt lokaliserad till statsanstalterna Venngarn och Svartsjö. I fråga om Svartsjöanstalten är stegringen särskilt markant för tiden efter den 1 juli i år. Medan antalet rymningar under första hälften av året utgjorde 17 (mot 20 under motsvarande tid 1945), uppgick det under månaderna juli—oktober till icke mindre än 70 (mot 13 under motsvarande tid 1945).

Slutligen vill jag omnämna att rymningsfrekvensen även vid ungdomsvårdsskolorna under de senare åren företett en betydande stegring.

Då jag härefter ingår på frågan om orsakerna till rymningarna och åtgärderna för att förebygga dem, vill jag till en början dröja några ögonblick vid de sist omnämnda anstalterna, ungdomsvårdsskolorna. Dessa ha självfallet icke uppförts med syftet att vara rymningssäkra. De fungera såsom socialt fostrande institutioner, där de intagna skola omformas till såvitt möjligt goda medborgare. Den moderna anstaltspedagogiken bygger på förtroende; utan förtroende kan icke elevens ansvarskänsla väckas och stärkas. Det främsta medlet för att nedbringa rymningarna vid dessa anstalter består säkert i en såväl kvalitativ som kvantitativ förstärkning av anstalternas personal. Riksdagen har tidigare uppmärksamgjorts på den hårda arbetsbelastningen av dessa skolors personal samt uttalat sig för en arbetstidsreglering. En sådan torde kunna genomföras från och med nästkommande budgetår. I sammanhang därmed bör det vara möjligt att öka personaluppsättningen vid de för rymningar mest utsatta skolorna i sådan grad, att tillsynen kan, särskilt nattetid då de flesta rymningarna förekomma, göras effektivare än för närvarande. För ungdomsvårdsskolornas del tillkommer nästa år, i och med att Långanäsanstaltens slutna avdelning blir färdig, en möjlighet att dit avskilja manliga ungdomar med särskilt starka rymmartendenser. I dylika mera svårartade fall skulle alltså bevakningssynpunkten få träda framför uppfostringssynpunkten.

Härefter övergår jag till att behandla de anstalter som i första hand avsetts av interpellanten, nämligen sinnessjukhusen. En av de viktigaste orsakerna till rymningarna har av sjukhuscheferna uppgivits vara platsbristen på sjukhusen. På grund av denna hade läkarna tvungits att ta vissa risker vid flyttning av patienter från mera säkra avdelningar till mindre säkra och vid medgivande av frigång såsom förberedelse till försöksutskrivning. Såsom en annan orsak till rymningarna har angivits, att psykopater — ofta kriminella element — flerstädes måste vårdas tillsammans med andra patienter. Vidare har pekats på personalknappheten — även knapphet på läkare — och svårigheten att erhålla sjukvårdsvikarier. Slutligen har framhållits, att säkerhetsanordningarna på sina håll vore dåliga eller föråldrade.

Vad beträffar platsbristen vill jag erinra om att utredning om utökning av platsantalet pågår inom medicinalstyrelsen. Den av styrelsen uppgjorda tioårsplanen för sinnessjukvårdens utbyggnad håller för närvarande på att överarbetas inom styrelsen i enlighet med anvisningar, som lämnats av chefen för socialdepartementet i propositionen nr 177 till årets riksdag. Vid utredningen skall

Svar på interpellation. (Forts.)

vidare särskild uppmärksamhet ägnas åt bl. a. patientdifferentieringen, däribland frågan om lämpligaste sättet för omhändertagande av psykopater. Sysselsättningsspörsmålet måste därvid givas en framskjutande plats. I detta sammanhang må nämnas att på Sidsjöns specialavdelning för psykopater för närvarande med Kungl. Maj:ts tillstånd pågå försök med att sysselsätta de intagna med konfektionsarbete mot ackordsersättning. Denna anordning, varigenom en mera skälig ersättning än de hittillsvarande flitpengarna skulle kunna beredas de intagna, förväntas komma att bidra till att dämpa dessa patienters frihetsbegär under väntan på försöksutskrivning. I fråga om personalknappheten vill jag nämna att en beräkning av personalbehovet vid rationell sjukhusdrift ingår i de uppgifter, vilkas lösning anförtrots åt statens sjukhusutredning. Spörsmålet om säkerhetsanordningarna kommer givetvis att beaktas i samband med en fortgående modernisering av sinnessjukhusväsendet.

En del av de angivna åtgärderna kunna icke förväntas komma till stånd förrän efter något eller några års förlopp. Då emellertid rymningsfrekvensen särskilt bland de straffriförklarade patienterna synes anmärkningsvärt stor, förväntar jag att anstaltsledningarna utan uppskov, inom ramen för de nuvarande organisatoriska anordningarna, söka genom lämpliga åtgärder i görligaste mån nedbringa antalet rymningar. Jag förutsätter även att medicinalstyrelsen skall ägna särskild uppmärksamhet åt detta spörsmål och lämna anstaltsledningarna de föreskrifter och anvisningar, som kunna finnas erforderliga. Jag är givetvis väl medveten om att rymningar icke *helt* kunna undvikas, om icke de humanitära synpunkter, som måste ligga till grund för all sjukvård, skola lida allvarligt intrång. Emot humanitetskravet måste emellertid vägas samhällets krav på skydd för medborgarnas säkerhet till liv och egendom. Jag har särskilt fäst mig vid att ett påfallande stort antal rymningar — icke mindre än 65 procent — ägt rum vid s. k. frigång. Även om denna anordning uppenbarligen i och för sig är lämplig såsom en förberedelse till och prövning för en kommande utskrivning, manar nyssnämnda procentsiffra till återhållsamhet härvidlag, då fråga är om patienter som begått våldsgärningar eller svårare egendomsbrott.

Vad härefter beträffar den stigande rymningsfrekvensen vid alkoholistanstalterna ha av anstaltsledningarna angivits flera orsaker därtill. Sålunda har påpekats, att den nuvarande goda arbetstillgången underlättade rymningar därigenom att en förrymd mycket lätt kunde skaffa sig arbete utan att behöva uppvisa betyg o. d. Det förhållandet, att Svartsjöanstalten icke fungerade tillfredsställande, hade medfört, att alkoholistvården saknade en ändamålsenlig slutna bottenanstalt, till vilken svårskötta alkoholister kunde överflyttas. De öppna anstalterna hade därigenom förlorat det viktigaste disciplinmedlet mot notoriska rymmare. Den under de senare åren förekommande, delvis icke vederhäftiga kritiken i tidningspressen av alkoholistvården hade verkat uppeggande på klientelet och bidragit till den ökade rymningstendensen. Klientelet hade i viss mån försämrats, i det att detta numera omfattade en del av det klientel, som tidigare blev omhändertaget genom lösdrivarlagen.

Svartsjöanstalten meddelar, såsom en speciell förklaring till det ökade antalet rymningar från denna anstalt, att man därstädes icke längre nattetid håller de intagna inlåsta i deras sovboxar.

För egen del vill jag understryka, att alkoholistanstalterna bl. a. ha till uppgift att ge skydd mot farliga och på annat sätt svårt störande alkoholmissbrukare. Icke minst med hänsyn härtill är det beklagligt med det ökade antalet rymningar från just Svartsjöanstalten, där en stor del av det nyss åsyftade klientelet vistas. Företeelsen aktualiserar alltså ytterligare det sedan många år tillbaka trängande behovet av en ändamålsenligt ordnad anstalt för omhändertagande av psykiskt abnorma eller skadade individer inom alkoholistklien-

Svar på interpellation. (Forts.)

telet. Utredning om ett avhjälpande av denna brist pågår numera inom 1946 års alkoholistvårdsutredning. Jag utgår emellertid från att socialstyrelsen och ledningarna för alkoholistanstalterna icke underlåta att i anledning av förevarande oroväckande företeelse vidtaga skyndsamma och energiska åtgärder för att nedbringa antalet rymningar.

Slutligen vill jag här uttala, att det enligt min mening bör övervägas om icke viss möjlighet borde öppnas att av allmänna medel lämna skälig ersättning till personer som åsamkas förmögenhets- eller annan skada av rymmare från sinnessjukhus eller andra anstalter. Särskilt för befolkningen i trakten av öppna anstalter, där ett relativt stort antal rymningar och i samband därmed förekommande brottslighet icke kan undvikas, kan det synas påkallat med en dylik rätt till ersättning.

Härmed anser jag mig, herr talman, hava besvarat den av interpellanten framställda frågan.

Härpå anförde:

Herr **Edberg**: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet få uttala mitt tack för det positiva svar som här har lämnats. Jag skulle ju kunnat avstå från att säga något ytterligare, men jag anser det i alla fall vara riktigt att påpeka en del av vad som hänt. Jag är naturligtvis medveten om att det icke går att helt och hållet förhindra rymningarna från anstalterna. Sådana komma givetvis att förekomma även i fortsättningen. Men vi få ju hoppas, att de åtgärder, som vi tyckas vara överens om, verkligen skola förebygga rymningar.

Sedan jag interPELLERADE, har jag fått mottaga en hel massa tidningsurklipp och även tack för att jag fört denna fråga på tal. Det är naturligtvis icke meningen att jag här skall belasta kammarens protokoll med en massa citat, men något kommer jag i alla fall att andraga till frågans belysande.

Eftersom den anstalt jag bor närmast är Sidsjöns sjukhus, skall jag först säga något om denna. De flesta rymningarna äga ju rum därifrån. Människor som bo däromkring äro naturligtvis oroliga för alla dessa rymningar, synnerligast som en hel del av rymningarna begå våldsdåd. I höstas rymde två från denna anstalt. Jag skall tillåta mig att citera några rader från en som blivit bestulen på en bil av dessa. Han skriver: »Upplysningsvis kan nämnas att dessa patienter på sin stöldturné från Sundsvall till Östavall, en sträcka på 12 mil, hann med att 'låna' 6 st. cyklar, 2 st. bilar, samt bensin, ett inbrott i Viskan där de stal överdragskläder, och från en parkerad bil i Alby följde det med tyger och kläder värderade till 600 kronor. I samband med att de blev fasttagna ha de gjort ett inbrott i Munkedal där varor för 5 à 600 kronor följde med.» Dessa rymningar togo den stulna bilen och gävo sig i väg söderut och stannade på Orust i Bohuslän. Där bytte de bilen mot en motorcykel, men råkade ut för en polis, som tyckte, att de körde vingligt, varför han ville se, om de hade körkort. På så sätt fick man fast missdådarna. Att kalla dem patienter är enligt min mening icke riktigt, utan det var personer, som bort behandlas på ett helt annat sätt. Den förlust, som dessa åsamkade bilägaren genom stölden av bilen, uppgick till över 620 kronor. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag är mycket tacksam för herr statsrådets positiva svar även i den del, där han säger, att det bör utgå ersättning av statsmedel för förlust som åsamkas genom handlingar av personer, som rymma från anstalt.

Ett annat fall, refererat i pressen, gäller en kriminalpatient, som hann med att stjäla samma lättviktare två gånger och också hann med att stjäla icke mindre än sex cyklar. Jag har fått ett annat tidningsurklipp, som gäller rymning från skyddshemmet Lövsta i Södermanland och vari uttalas bekymmer över alla dessa rymningar från anstalterna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det är ju alldeles riktigt, som statsrådet sagt, att det är oroväckande. Jag undrar emellertid, om det i själva verket är det allra bästa samarbete mellan medicinalstyrelsen och sinnessjukhusen. Jag skulle vilja säga, att det kanske avgörande för frågan, om rymningarna skola till- eller avtaga, är i vilken utsträckning man tillämpar öppen eller slutan anstaltsvård. Från Sundsvalls sinnessjukhus ha ju på en vecka förekommit icke mindre än tio rymningar, och det är naturligtvis ganska oroväckande. Det har ju nästan blivit så att sinnessjukhus blivit pensionat, där patienterna gå och komma ungefär som de vilja.

Jag läste nyligen ett tidningsurklipp ur Svenska Dagbladet, innehållande ett uttalande av långholmsdirektören med anledning av de många rymningarna därifrån, som direktören hade gjort vid en intervju den 26 november. Han hade bland annat yttrat: »Vi få nog räkna med en del rymningar i fortsättningen också, och jag kan försäkra, att jag kommer att ta dem med stort jämnmod.» Nu är det ju så att fångarna få läsa tidningar, och att direktören tar rymningarna med stort jämnmod kan ju nästan sägas innebära en uppmuntran för dem att ge sig ut på rymmarstråt.

Jag har vidare fått mig tillsänd en skrivelse från ett sjukhus i södra Sverige, vari omnämnes ett fall där hänvisning till öppen vård resulterat i åtal för vederbörande. När sedan den patient, som det i detta fall gällde, kom hem, var det bara en händelse som gjorde, att han icke slog ihjäl sin far med en yxa. Jag skulle som sagt tro, att det icke alltid är det bästa samarbete mellan dessa anstalter och medicinalstyrelsen. Jag hoppas därför, att den utredning som nu pågår även skall ta upp denna fråga.

Herr statsrådet var ju också inne på frågan om försöksutskrivning, och denna är ju helt naturligt en av de allra svåraste frågorna. Det är ju mycket svårt att avgöra vilka som kunna försöksutskrivas utan risk. I det hänseendet ha vi ju ett fall från Sundsvall för åtskilliga år sedan. Det var en man som försöksutskrevs och kom till ett skogshuggarlag. Vedhuggarna visste icke vem han var, med det resultatet, att han en natt tog en yxa och högg en av sina kamrater med den. Då först fingo de reda på vad det var för en person de haft med sig vid huggningen. Det är klart att det känns oroväckande både för vederbörande själva och deras anhöriga, att sådant kan hända.

Sådana, som ge sig ut på stöldturnéer upprepade gånger och göra så att säga det ena rackartyget efter det andra, anser jag icke skola behandlas på det sättet, att de intagas på sjukhus, utan de böra enligt mitt förmenande behandlas på annat sätt. Det kan icke hjälpas, att folk börjar tycka, att det daltas alltför mycket med dessa ungdomar, som fara fram på detta sätt. Det finns en hel del ynglingar som sagt, att de aldrig haft det så bra som när de varit intagna.

Herr **Osterman**: Herr talman! Den anstalt som herr Edberg i första rummet tänker på i sin interpellation är ju Sidsjöns sjukhus. Jag skall be att få säga några ord i frågan, eftersom jag är läkare där. Jag är visserligen sällan i tjänst och har för övrigt hand om kvinnosidan, som inte utgör något svårare problem ur den synpunkt, vi nu anlägga, men jag vill i alla fall deklarera min solidaritet med min kollegas sätt att handlägga dessa frågor. Jag tror att han försökt gå den medelväg mellan säkerhetskrav och humanitära fordringar, som är den enda möjliga att välja, om man skall bedriva rationell sinnessjukvård. Man kan då inte betrakta patienterna som uteslutande inlämnade för effektiv förvaring; det skulle leda till försämring av de psykopatiska symtomen och för övrigt befördra en revoltstämning, som omöjliggör all psykisk påverkan. Emellertid — och det är jag glad för — ha åtminstone på vårt sjukhus mera restriktiva principer beträffande frigången börjat tillämpas, så till vida bland annat som endast ett visst antal patienter på psykopatavdelningen samtidigt ha frigång.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, närmast för att något belysa den egendomliga dubbla inställning, allmänheten ofta intar till de straffriförklarade, enkannerligen då de kriminella psykopaterna, och det olyckliga inflytande detta har bland dessa själva. I det sammanhanget vill jag också understryka, att en av de viktigaste orsakerna till de många rymningarna från specialavdelningen vid Sidsjöns sjukhus varit ändringen av strafflagens 5 kap. förra året med dess skärpning av straffrihetsvillkoren. Enligt den ändrade lagen straffriförklaras nu ett betydligt mindre antal psykopater. Dessa få i stället tidsbestämda straff eller ådömas i vissa fall tidsobestämd förvaring. Psykopaterna inse ytterst sällan det berättigade i en differentierad behandling, som tar sikte på deras individuella egenheter. Samma brott, samma straff — är deras lösen, och i enlighet härmed eftersträva de tidsbestämda straff. För att få åtnjuta denna förmån har ett icke så litet antal (jag skulle tro mellan tio och femton) avvikit från sjukhuset och begått nya brott — med det bestämda syftet att bli åtalad på nytt och denna gång dömd till straff i vanlig ordning. Antalet rymningar ha i år varit 34, medan antalet 1944 endast var 20. Skillnaden torde bero på den ändrade lagstiftningen, som lett till försök att få tidsbestämda straff. I en del fall ha också spekulationerna krönts med framgång. I viss mån en analogi till detta sågo vi för några veckor sedan, då två patienter bröto sig ut från säkerhetspaviljongen i Västervik — för första gången sedan dess tillkomst — enligt uppgift i pressen för att söka kontakt med en framstående rättslärd, ledamot av riksdagen och en känd ivrare för inskränkning av straffriförklaringarna. Jag vill påpeka, att från läkarhåll av andra skäl betänkligheter framfördes mot lagändringen.

För någon tid sedan hörde jag en ledamot av sinnessjuknämnden i en diskussion berätta om de brev, som vederbörande i denna egenskap fick mottaga. Varannan dag utgjordes de av upprörda protester mot att en lekman kunde medverka till att hålla människor i onödan inspärrade på sinnessjukhus. Men varannan dag brukade brevskrivarna ondgöra sig över att sinnessjuknämnden med dess lekmannainslag medverkade till att patienter utskrevs, som voro farliga för säkerheten. Här ha vi i ett nötskal den dualistiska inställningen, då det gäller sinnessjukvården — två oförmedlade meningsriktningar, som för den delen också kunna omfattas av en och samma person. Hur skall det kunna bli kontinuitet och stadga i uppfattningen av dessa frågor, när man vill det ena och samtidigt dess motsats? Och hur skall det återverka på dem det ytterst gäller med deras ofta labila känsloliv och starka suggestibilitet? Tro inte, att de inte läsa tidningar och sensationsromaner eller följa med i diskussionerna.

Här kommer nu en författarinna av sensationsromaner och gör sig till tolk för de arma oskyldigt inspärrade straffriförklarade. Hon visar med exempel, så groteska, att deras osannolikhet borde vara klar även för den mest okritiske, hur rättslösa de äro i alla avseenden och hur fruktansvärd deras lott är, allt givetvis generaliserat och utan försök till individualisering av fallen. Till pressens beröm måste man säga, att hon denna gång i allmänhet genomskådades, men här och var har hörts instämmande, och snart ha vi väl i gång en av dessa debatter, som inställa sig med tre à fyra års mellanrum. Samtidigt ha rymningarna från några sjukhus ökat i antal och några få, men inte mindre beklagliga olyckshändelser, eller, om man så vill, våldsdåd ha inträffat. Skola vi nu få en opinionsstorm från helt annat väderstreck, skall säkerhetsmomentet, vars centrala betydelse jag själv håller på, nu så dominera, att lärarna berövas möjligheten till en humanitär och individualiserande behandling. Tänk, om man på den kroppsliga sjukvårdens område skulle vara lika känslig. Det kan mycket väl antagas, att t. ex. under en kortare tidsperiod galloperationerna vid

Svar på interpellation. (Forts.)

ett visst lasarett visade sämre statistik än annars, att ett visst antal i följd fick en olycklig utgång. Skulle man därför upphöra med dessa nödvändiga operationer?

Jag anser det inte uteslutet utan tvärtom troligt, att rymningsfrekvensen från anstalterna kan påverkas av osäkerheten och dubbelheten i allmänhetens inställning till de straffriförklarade, bristen på stadga i uppfattningen, som till slut också medför brist på konsekvens i behandlingen. Om de intagna få stöd för den uppfattningen, att de äro orättvist »internerade», att de utan vidare skulle kunna återgå till samhället och att sentimental medömkan (vilket inte är detsamma som medkänsla) är vad de ha rätt till, så är det väl helt naturligt att de försöka sätta sig i frihet på eget bevåg. Och om å andra sidan de skulle få den uppfattningen, att drastiska åtgärder för att förebygga alla rymningar äro förestående, så komma de också att rymma för att åtminstone för en tid undgå en för dem outhärdlig frihetskränkning. Här gäller det enligt min mening att hålla huvudet kallt och hjärtat varmt. Och framför allt att undvika den ryckighet i opinionsbildningen som tycks vara ett specifikt svenskt drag.

Det är en sak till som efter statsrådet Mossbergs kritiska interpellations-svar förtjänar att framhållas. Ur den enquête, som medicinalstyrelsen gjorde till sjukvårdsläkare med anledning av den här interpellationen, framgick, att personalknappheten vid sjukhusen och platsbristen med åtföljande tvång till tidig utskrivning av sjukvårdsläkarna uppfattades som de viktigaste orsakerna till rymningarna. Vad ha nu statsmakterna gjort för att råda bot på dessa missförhållanden, som jag den korta tid jag varit i riksdagen hört påpekas från flera håll? När medicinalstyrelsen framlagt sin tioårsplan för sinnessjukvårdens utbyggande, så satte den inga andra spår i den kungl. propositionen till årets riksdag än att man föreslog statsbidrag till uppförande av psykiatriska avdelningar vid länslasaretten. De fem nya sinnessjukhus, som medicinalstyrelsen yrkat på, skötos på framtiden och gjordes beroende av en förnyad utredning om platsbehovet. Enligt vad jag tror mig veta kommer denna förnyade utredning att utvisa, att behovet snarare underskattats än tvärtom. Åtminstone under en lång övergångstid verka nämligen de nya behandlingsmetoder, som skjutits fram i förgrunden, snarast så, att de locka fram det latenta vårdbehovet. En mängd människor söker sig till sjukhusen för att få behandling, och här kunna icke lasarettssavdelningarna ersätta sjukhusen. Jag anser mig alltså kunna konstatera, att den medicinska centralmyndighetens förslag till att råda bot på platsbristen icke har till fullo beaktats. Ett genomförande av detta förslag skulle bl. a. också ha minskat risken för rymning från sjukhusen, vilket jag anser vara riktigt att fastslå i detta sammanhang.

Herr Edberg frågade, huruvida statsrådet ville vidtaga åtgärder för att förebygga rymningar. Vi ha fått svar av statsrådet Mossberg. Jag tror, herr Edberg, att det är en utopi att man kan lyckas att hundraprocentigt förhindra rymningar. Detta skulle för övrigt vara ett bevis för en inhumanitär vård. En gammal, numera avliden, på sin tid högt aktad läkare yttrade en gång, att det är ett dåligt skött sjukhus, där inga rymningar förekomma. Även om vissa sjukhus i detta hänseende skulle kunna anses ha varit för bra skötta, innehåller denna aforism en mycket väsentlig sanning, som herr Edberg liksom en stor del av allmänheten förbisett.

Herr Mosesson: Herr talman! Vad doktor Osterman sagt om rymningarna från sinnessjukhusen är ju ett vittnesbörd om hur de ansvariga personer, som syssla med sådana saker, se det. Jag har någon erfarenhet av alkoholistvård, och jag har som ledamot av interneringsnämnden och fångvårdsfullmäktige

Svar på interpellation. (Forts.)

haft rätt stor anledning att ägna uppmärksamhet åt förekomsten av rymningar. Det är en given sak, att här är risk för att värden så att säga slår tillbaka och att en del personer kunna komma att göra gällande, att samhället varit alltför humant mot de olyckliga människor, som på grund av sjukdom eller andra förhållanden fått lov att omhändertagas. Jag tror att man fördenskull bör ägna uppmärksamhet åt dessa frågor och akta sig för att alltför mycket lyssna till de protester mot humaniteten, som då och då låta höra sig och som säkert komma att ökas. Det är en given sak, att om samhället vill visa humanitet mot dessa olyckliga människor, så måste vi få ett ökat antal rymningar från sådana här anstalter. Det är ofrånkomligt, men vi få taga den risken. Såvitt jag förstår kan det allenast bli fråga om att sådana personer, som äro omhändertagna och som bevisligen utgöra en fara för allmän säkerhet, få strängt bevakas, så att de icke få de friheter, som de naturligvis också önska och måhända deras anhöriga önska, men som skulle medföra ökade riskmoment.

En omständighet, som vi i interneringsnämnden gång efter annan få ägna uppmärksamhet, är naturligtvis det förhållandet, att den obestämda tiden för de förvarade är en väldig påfrestning. Många mena, att det är blott den omständigheten, att de inte veta, när utskrivning kan ske, som blir den svåra påfrestningen för dem. Men såvitt jag kan förstå kan det icke vara lämpligt att i detta avseende nu vidtaga andra åtgärder än dem vi nyligen i samband med tillämpningen av 1927 års lag införde.

Jag får säga, att vi alla, som ha hand om detta, få givetvis söka att iakttaga försiktighet. När interneringsnämnden t. ex. reser till en av anstalterna, har direktören där begärt, att vi skola förlägga besöket till en viss dag, som han betraktar såsom den lämpligaste ur synpunkten att förhindra rymningar av sådana, som begärt att bli försöksutskrivna men ej blivit det. Vi få vidare se till att vidtaga andra åtgärder. Men i allmänhet, när det är fråga om personer som ej äro precis farliga för den allmänna säkerheten, tror jag att både tidningarna och allmänheten skulle göra väl, om de icke ägnade så förfärligt stor uppmärksamhet åt att en person givit sig ut ett tag. Vi se det icke så seriöst, när det är fråga om sådana som icke precis äro farliga.

Jag skulle vilja varna statsrådet och andra som ha hand om detta för att komma med alltför ökade krav på utökning av antalet tillsyningsmän och vaktare för dessa personer. Ty därigenom bli kostnaderna så stora, att jag fruktar att de kunna få vatten på sin kvarn, som äro motståndare till den humana behandlingen av de förvarade.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Herr Osterman ställde i sitt anförande, om jag uppfattade honom rätt, frågan, huruvida det nu skall bli på det sättet, att säkerheten skall dominera, så att en ändamålsenlig läkarvård omöjliggöres. Jag uppfattade icke, om han ställde denna fråga till mig. Men för att undvika varje möjlighet till missförstånd vill jag betona, att jag i mitt interpellationssvar aldrig gjort mig till tolk för den uppfattningen. Jag har icke avsett att säkerhetssynpunkten skall dominera över alla andra intressen. Men vad jag med mitt svar velat uttala är att vi, åtminstone när det gäller en viss del av de straffriförklarade och sättet för deras omhändertagande, ha att göra en avvägning mellan vårdsynpunkten och de allmänna skyddssynpunkterna; det är denna avvägning jag velat betona. Jag måste i varje fall säga, att jag har ganska svårt att bli övertygad om att det är en ändamålsenlig sakens ordning, när ända upp till tio—elva procent av de straffriförklarade rymma varje år. Jag är fullt medveten om att vi aldrig kunna förebygga rymningar. Jag vill till herr Mosesson säga, att jag tror, att det skulle vara direkt skadligt för de syften som man vill nå, om man skulle gå alltför långt i den rikt-

Svar på interpellation. (Forts.)

ningen Jag vill betona att jag anser, att mitt interpellationssvar bär en tydlig prägel av denna uppfattning, eftersom jag mot slutet uttalade, att jag t. o. m. ansåg det vara skäl att överväga, huruvida inte samhället, när det genomför humanare former för omhändertagande av en viss sorts människor, borde gå in för den principen, att vi skola giva ersättning åt sådana utomstående, vilka drabbas av skador, t. ex. egendomsskador genom inbrott, som rymmare av detta klientel orsaka. Detta förslag är alltså ett tydligt belägg för vad jag velat nå fram till, nämligen att man skall beakta både säkerhetssynpunkten och vård-synpunkten men icke övervärdera någon av dem.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! I sitt interpellationssvar berörde statsrådet även förhållandena vid ungdomsskolorna och de rymningar som äga rum vid dessa. Dessa rymningar äro icke så anmärkningsvärda och farliga. Men det har visat sig, att en hel del av de pojkar, som rymma från dessa skolor, ställa till en massa tråkigheter genom den skadegörelse de göra när de komma ut på detta sätt. De bryta sig in i samt skada och förstöra byggnader, men de skada och förstöra också annan egendom, lösegendom och sådant. Alldeles särskilt är det bilar som de under den senaste tiden ägnat sig åt. De bryta sig in i garage, stjäla bilar och åka med dem så långt de kunna komma. Ofta köra de sönder dem ganska fullständigt. Det bör ej förvåna, om den allmänhet, som bor i närheten av sådana där skolor eller anstalter, där rymningar förekomma, och som blir utsatt för denna skadegörelse, blir ganska upprörd.

Om det nu är så att det är ett statsintresse — om vi skola kalla det så — att man tillämpar sådana här moderna frihetsprinciper i fråga om uppfostran och vård, så vill jag icke säga något annat än att det kanske är riktigt. Men då måste man också tänka på den part, som blir lidande på dessa principer. Det är icke bara läkare, lärare, föreståndare, patienter och ungdomar eller andra intagna, utan det är en part till, och det är allmänheten. När man nu funnit lämpligt att förlägga sådana där anstalter och skolor ute på den annars lugna och fredliga landsbygden, är det ett berättigat krav från den befolkning, som då kommer i kontakt med dessa rymmare och som blir lidande av deras åtgärder, att antingen den blir skyddad mot denna skadegörelse eller, om detta ej är möjligt, att man, såsom statsrådet senast var inne på, åtminstone måtte finna lämpligt att vidtaga åtgärder så att de skadelidande bli ersatta för den skadegörelse som åstadkommes. Det bör vara ett statens intresse att se till detta.

Jag tyckte, att statsrådet i sitt svar svävade rätt mycket på målet. Han sade någonting om att det bör kunna övervägas, att ersättning av allmänna medel skulle kunna lämnas. Jag vill för min del säga, att detta icke bara bör kunna övervägas, utan det är ett krav från allmänhetens sida, som är mycket berättigat. Jag kan också säga, att jag kommit i rätt nära kontakt med förhållandena vid en sådan där ungdomsskola. Vi ha i styrelsen där gjort en framställning till vederbörande myndighet, att pengar skulle ställas till styrelsens förfogande för att kunna giva sådan ersättning. Ännu har mig vederligen icke visats, att man tänker göra så. Jag vill därför alldeles särskilt understryka önskvärdheten av att det snarast skapas möjlighet för styrelserna över sådana där skolor och anstalter att lämna ersättning för skadegörelse som åstadkommes.

I sitt svar nämnde också statsrådet, att han hade förhoppning om att redan från nästa budgetårs början vid dessa skolor bevakningspersonalen skulle kunna ökas, varigenom möjligheterna till rymning skulle bli mindre. Men för att man skall kunna göra detta måste man också bygga bostäder för denna per-

Svar på interpellation. (Forts.)

sonal. Jag vet ej om statsrådet tänkt på den saken. Att få den saken ordnad till nästa budgetårs början torde möta vissa svårigheter.

Jag tror att det är ett mycket starkt önskemål att kunna genomföra båda dessa saker, såväl en förstärkning av personalen som skapande av möjlighet till ersättning för skadegörelse, som sådana rymmare åstadkomma, när de komma ut. Jag har velat understryka detta önskemål.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo*.

Herr Edberg: Herr talman! Såvitt jag förstår mena herrar Osterman och Moseßon, att man icke skall överskatta opinionsbildningen. Det kan väl vara alldeles riktigt. Men jag tror att det är lika farligt att underskatta den. Som jag sagt och herr Andersson i Dunker understrukt, är opinionen ute på landsbygden allmän och stark, ty rymningarna äro omåttligt många, vilket statsrådet också konstaterade i sitt interpellationssvar.

Jag skall också säga till herr Osterman, att jag aldrig har tänkt, att läkarna skulle berövas sin handlingsfrihet. Vad jag sagt är att jag anser nödvändigt, att det blir ett bättre samförstånd mellan läkarna och den överordnade myndigheten, för att det skall kunna bli en bättre ordning. Kanske herr Osterman vill titta på dessa handlingar, som jag inte vill belasta riksdagstrycket med; de säga tydligt, att det icke är som det borde vara på dessa anstalter.

Man kan självfallet icke komma till en hundra procentig säkerhet. Nu förstår jag, att en hel del här anse att jag är den hårde och kalle mannen, som vill att yxan skall gå. Så är dock inte fallet. Jag kan säga, att jag har också, fastän i miniatyr, utövat litet social verksamhet. Jag tog mig nämligen an en yngling på 18 år, som kom efter vägen fullständigt trasig och utblottad. Jag klädde honom med detsamma och tog honom med i mitt dagliga arbete. Ynglingen var hos mig i fyra år, och jag behövde icke ha den mannen så länge, innan jag kunde betrakta honom som familjemedlem. Jag kan intyga, att det var den bästa arbetare jag haft. Visst kan man få människor av denna kategori att bli folk. Men jag kan också nämna, att jag tog en gång en man från Svartsjö. Det gick icke mera än fyra dagar förrän han kom med yxan i högsta hugg. Jag vet hur sådana personer skola behandlas.

Våra sinnessjukläkare borde i samråd med sina underordnade snart kunna vara på det klara med vilka patienter de ha och hur dessa skola skötas och behandlas.

Herr Osterman: Herr talman! Jag är mycket tacksam för den replik som statsrådet Mossberg lämnade. Det var icke någon direkt fråga från min sida. Jag tyckte, att det framgick av statsrådets anförande, att det skulle ske en lämplig avvägning mellan humanitära synpunkter och de berättigade skyddsintressena. Men jag är tacksam att kunna notera ett så positivt uttalande i den riktningen. Likaså vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att tanken på att man skulle få möjlighet att lämna ersättning till dem, som oförskyllt blivit lidande genom brott, begångna av avvikna patienter, eventuellt kommer att tagas upp. Denna tanke har tidigare framförts och diskuterats inom socialvårdskretsar.

Vad jag skulle vilja framhålla är den oerhörda svårigheten att göra denna avvägning, alltså att fastställa vissa generella regler för de berörda sjukhusläkarnas handlande, när det oftast är nödvändigt att individualisera. Vi ha redan sådana regler. Vi ha bestämmelser om att överinspektören måste höras om beviljande av frigång, när det gäller samhällsbesvärliga eller straffrifyklarade. I vissa fall måste också sinnessjuknämnden besluta i fråga om utvid-

Svar på interpellation. (Forts.)

gad frihet. Jag tror alltså, att det blir mycket svårt att fastställa sådana allmänna bestämmelser.

Till herr Edberg vill jag säga, att jag förstår, att han är bekymrad över mångt och mycket som hänt. Jag vet icke hurdana nerver man har i Borgsjö i allmänhet. Men jag måste säga, att finns det något landskap, där man kan vara relativt lugn är det Medelpad. Ty alla dessa rymmare passa allesammans på att lägga så stort avstånd mellan sig och Medelpad som möjligt. Jag tror icke att svårigheterna varit särskilt framträdande där.

Herr Edberg: Herr talman! Jag försäkrar vännen Osterman, att vi i Medelpad nog ha ungefär samma nerver som folk i andra delar av landet, men det må ursäktas oss om vi bli nervösa, när vi se en sådan här kriminalpatient gå mot sina arbetskamrater med yxan i högsta hugg.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 597 av herr *Svensson* i Ljungskile.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Swedberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar i professionell boxning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Ungern träffad handelsöverenskommelse; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i konventionen angående internationella utställningar; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga markområden i Karlsborg m. m.; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för generalkonsulatet i San Francisco.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 356 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 oktober 1946, föreslagit riksdagen att

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m.

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)
dels godkänna de av departementschefen förordade grunderna för

- 1) boställsordning för folkskolans lärare,
- 2) ändring i vissa delar av folkskolestadgan,
- 3) ändring i vissa delar av kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m.,
- 4) statsbidrag till nybyggnad samt om- och tillbyggnad m. m. av tjänstebostäder för folkskolans lärare, samt
- 5) vissa ersättningar vid allmän klassificering av äldre tjänstebostäder; dels ock till Folkskolor m. m.: Klassificering av äldre tjänstebostäder å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Onsjö m. fl.* väckt motion (II: 587) hade hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 356 måtte dels besluta, att statsbidrag för anskaffande av tjänstebostäder för folkskolans lärare skulle utgå med 50 procent av de styrkta kostnaderna, dels beakta de synpunkter, som i övrigt anförts i motionen, dels ock genom vederbörande utskott låta utarbета de ändringar av de i den nämnda propositionen föreslagna författningstexterna, som härigenom bleve erforderliga.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 587,

I. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 oktober 1946 förordade grunderna för

- 1) boställsordning för folkskolans lärare,
- 2) ändring i vissa delar av folkskolestadgan,
- 3) ändring i vissa delar av kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m.,
- 4) statsbidrag till nybyggnad samt om- och tillbyggnad m. m. av tjänstebostäder för folkskolans lärare, samt
- 5) vissa ersättningar vid allmän klassificering av äldre tjänstebostäder;

II. till Folkskolor m. m.: Klassificering av äldre tjänstebostäder å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor;

B. att motionen I: 388 — i den mån den icke kunde anses besvarad med vad utskottet i sin motivering anfört — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att motionen II: 589 måtte anses besvarad med vad utskottet i motiveringen anfört.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle byggnadsbidraget vid nybyggnad eller inköp utgå med 12 000 kronor för tjänstebostad på omkring 90 kvadratmeter och 8 000 kronor för tjänstebostad på omkring 55 kvadratmeter, dock att byggnadsbidraget i intet fall finge överstiga 40 procent av skoldistriktets kostnader för anskaffande av tjänstebostaden.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, von Heland, Gustav Emil Andersson, Ragnar Bergh, Rubbestad, Åkerström* och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 587,

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)

I. godkänna de av reservanterna förordade grunderna för

1) boställsordning för — — — äldre tjänstebostäder;

II. till Folkskolor — — — 350 000 kronor;

B. att motionen — — — åtgärd föranleda;

C. att motionen — — — motivering anförts;

2) av herr *Karl Andersson*, utan angivet yrkande;

3) av herr *Ragnar Bergh*, likaledes utan angivet yrkande.

De under 1) antecknade reservanterna hade föreslagit, att statsbidrag till bestridande av kostnader för anskaffande av tjänstebostad genom nybyggnad skulle utgå med 15 000 kronor för tjänstebostad för ordinarie folkskol-lärare och 10 000 kronor för tjänstebostad för annan lärare dock att statsbi-draget icke finge överstiga 50 procent av styrkta byggnadskostnaderna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Onsjö**: Herr talman! Enligt nu gällande ordning på hithörande område är ett skoldistrikt, som har skyldighet att tillhandahålla sina lärare tjänste-bostad, missgynnat i förhållande till ett skoldistrikt, som icke har samma skyl-dighet; dess verkliga kostnader bli icke helt täckta genom den hyresersättning det kan tillgodoräkna sig av lärarna. Nu under kristiden ha väl de 660 kronor, som exempelvis en folkskollärare betalar för sin hyresförmån, icke motsvarat stort mer än bränslekostnaderna, och skoldistriktet ha fått så att säga gratis tillhandahålla bostad åt vederbörande lärare. Det är detta missförhållande, som den föreliggande propositionen avser att råda bot för.

Enligt propositionen, som ju utskottsmajoriteten i stort sett biträtt, skola jämväl i fortsättningen skoldistriktet tillhandahålla tjänstebostad, där det icke finnes s. k. hyresmarknad. Bostadskostnaderna skola i princip täc-kas av den hyresersättning, som lärarna skola betala. Principen som sådan är givetvis riktig, och uppläggningsen av hela frågan är i stort sett i mitt tycke mycket bra. Jag tror att detta i mycket hög grad är den nuvarande ecklesiastik-ministerns förtjänst, alldenstund han varit ordförande i den kommitté, vilken utarbetat det förslag, som ligger till grund för propositionen. Om jag nu er-känner att det hela i stort sett är bra, kan jag emellertid icke underlåta att påtala ett par smärre punkter, där jag och några andra av kammarens leda-möter velat ha en ändring till stånd. Det gäller bl. a. bränslefrågan. Enligt den nu föreslagna principen skola lärarna själva bekosta och ombesörja upp-värmning av sina bostäder. Principen som sådan är riktig, men från densamma har det gjorts ett par undantag. Det ena gäller sådana bostäder, som ha ge-mensam värmeanordning med andra skoldistriktets lokaler. Här skall läraren betala kostnaderna för bränslet men icke för eldningen. Dessa lärare sättas så att säga i särklass. Jag tycker att det är omotiverat att man icke härvidlag skipar rättvisa olika lärare emellan. Vi ha diskuterat saken i utskottet, och det har därvidlag framhållits, att det kan innebära viss olägenhet för en lärare att han har sin bostad i skolan. Den olägenheten bör kunna kompenseras genom själva hyressättningen och icke genom denna förmån i fråga om bränslet.

Det andra undantaget avser det fallet att två eller flera lärare ha en för bostäderna gemensam värme-central. För det fallet har det föreskrivits i bo-ställsordningen, att om vederbörande icke kunna komma överens om fördel-ningen av kostnaderna, kan man hos skoldistriktet begära att detsamma ombesörjer uppvärmningen och fördelar kostnaderna. Jag tror att det i vårt Krångel-Sverige med dess mångfald av lagstadganden för reglering av förhållandena de olika medborgarna emellan är onödigt att i denna boställsordning ta in en

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)
 sådan specialbestämmelse. Lärarnas eventuella tvister böra kunna lösas på samma sätt som tillämpas för övriga medborgare. Var och en förstår att det måste bli en delikat uppgift för de skolrådsledamöter, som få att syssla med dessa ting och fördela dessa kostnader. Det hela kan ge — för att använda ett mildt uttryck — anledning till irritation emellan lärarna och skolstyrelserna och det vill man väl ändå inte åstadkomma.

Jag erkänner att vad jag här berört icke är några stora frågor, och jag hoppas att de icke skola få någon stor räckvidd. Jag har icke heller fullföljt motionens tankegång i någon reservation till utskottsbetänkandet och avstår även här från att göra något yrkande. Jag har emellertid velat så att säga reagera på dessa punkter.

I ett annat avseende har emellertid motionärernas tankegång fullföljts i en reservation. Det gäller statsbidraget till lärarbostäderna. Propositionen föreslår ju därvidlag ett statsbidrag, maximerat till 40 procent av de styrkta byggnadskostnaderna, medan reservanterna anse att statsbidraget skall maximeras till 50 procent. Inom parentes skulle jag vilja säga, att det hade varit önskvärdt att vi redan nu kunnat bestämma vilken hyra en lärare skall betala, ty då hade man bättre vetat vad man talat om. Om man emellertid går in för principen att en lärares hyra skall täcka skoldistriktets kostnad för bostaden, borde det vara skoldistriktet ovidkommande, om statsbidraget är 40 eller 50 procent. Att vi hålla på de 50 procenten beror därpå, att vi anse det nödvändigt att en sanering av lärarnas bostadsbestånd sker så fort som möjligt. Statistikerna över bostadstillståndet, som redovisas av lärarlönesakkunniga, visar ju att icke stort mer än 7 procent av lärarbostäderna inom de skoldistrikt, om vilka det här är fråga, äro fullt moderna. Vi reservanter anse, att det är nödvändigt att en sanering sker och att bostäder tillhandahållas lärarna till rimligt pris, detta därför att det ju visat sig, att skoldistriktet på landsbygden svårigen kunna konkurrera med tätorterna om de bästa lärarna. Det kan ju inte vara riktigt att de skoldistrikt, som få nöja sig med dåliga skolformer och dåliga resurser i övrigt, också skola få nöja sig med de sämsta lärarna. Vad vi reservanter vilja åstadkomma är icke ökade ekonomiska förmåner åt skoldistriktet utan endast ökade möjligheter för landsbygdens skoldistrikt att få väl kvalificerade lärare.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, dock med den ändring däri, att första stycket utgår ävensom att i utskottets motivering på s. 32 den ändringen vidtages, att sista meningen i första stycket utgår och den mening i andra stycket rad 4 nerifrån, som börjar med orden »Även utskottet» och slutar med orden »sin anslutning», utbytes mot följande uttalande: Utskottet vill i anslutning till motionen II:587 föreslå, att statsbidrag till bestridande av kostnader för anskaffande av tjänstebostad genom nybyggnad må utgå med 15 000 kronor för tjänstebostad för ordinarie folkskollärare och 10 000 kronor för tjänstebostad för annan lärare, dock, att statsbidraget icke må överstiga 50 procent av styrkta byggnadskostnaderna.

Herr Bergström: Herr talman! Jag har icke deltagit i utskottets behandling in pleno av denna fråga, men då jag å avdelningen varit i tillfälle att, som det brukar heta, sitta på detta ärende, vill jag nu säga några ord.

Jag vill då först upprepa vad som sägs här i utskottsutlåtandet på s. 32, nämligen att man naturligtvis kan ha delade meningar om bidragets storlek. Detta är självklart, men vad utskottet velat hävda är att de förutsättningar, som skola betinga bidragets storlek, för närvarande äro så pass oklara, att man bör vara en smula försiktig, när man startar denna bidragsverksamhet. Det gäller ju här byggnadskostnaderna och lärarnas hyresavdrag. Det kan inte

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)
nu motiveras något högre bidrag än som är ifrågasatt i propositionen och från utskottets sida, men när början väl är klar och det hela pekar i den riktningen, kommer ju enligt propositionens löfte en ny prövning att omedelbart ske. Det blir naturligtvis en prövning, som kommer att sträva till en förstärkning av dessa bidrag.

Det hela är, såvitt jag kan förstå, icke konstigare än så, och jag upprepar vad jag nyss sade, nämligen att det väl är klokt ändå att börja en smula försiktigt och se vart det hela bär hän och så bygga ut dessa bidrag, i den mån det kan anses påkallat. Det bidragsbelopp som här föreslås är ju dock, synes det mig, ganska noga anpassat till de förutsättningar, som äro klara för dagen, så långt de nu räcka, icke minst i fråga om byggnadskostnaderna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerström: Herr talman! Då jag tillhör reservanterna skulle jag i stort sett kunna instämma i den senare delen av herr Onsjös anförande, som rörde frågan om statsbidragets storlek och skyldigheten för skoldistriktet att bygga lärarbostäder. Jag har den uppfattningen, att man vid bestämmandet av bidragsbeloppets och procentsatsens storlek utgått från att det är möjligt att bygga ett hus, som innehåller två lägenheter, av vilka den ena består av tre rum och kök och den andra av två rum och kök, för 50 000 kronor. Detta synes framgå av vad utskottsmajoritetens representant anförde, när han framhöll att de gjorda beräkningarna voro både riktiga och hållbara. Det finns emellertid åtskilliga exempel på, att en så stor byggnad får man icke för det nu angivna priset under nu rådande förhållanden. Jag kan också erinra om att lärarkåren velat ha en föreskrift om, att endast enfamiljsbostäder finge byggas. Detta förslag ha de sakkunniga icke biträtt, men såsom framgår av s. 58 i den kungl. propositionen ha de uttalat, att det torde överensstämma med den rådande allmänna tendensen att tjänstebostäderna, när de inredas i samma hus, förläggas bredvid varandra och icke den ena över den andra. Om man nu skall följa denna anvisning, vilket väl kommer att bli fallet, betyder det ju att man absolut icke kan bygga ett hus, som innehåller två lägenheter sådana som de nämnda, för 50 000 kronor, i vart fall icke i våra norrländska bygder, där ju dessa hus måste utrustas bättre än i södra och även mellersta Sverige. Man får då tänka sig, att följden av att beloppet sättes så lågt som föreslagits blir den, att man, för att icke lärarna däruppe skola få alltför höga hyror i förhållande till sina kolleger söderut, söker nedbringa bostadsstandarden. Med hänsyn till att dylika konsekvenser kunna uppstå har jag ansett att riksdagen redan nu vid starten bör gå in för ett större bidrag.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få instämma i herr Onsjös yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Weijne:** Herr talman! Jag har icke som ledamot av regeringen haft att handlägga detta ärende, som föredrogs där innan jag tillträdde mitt ämbete. Jag har emellertid såsom de sakkunnigas ordförande under flera år brottats med de problem, som föreligga i propositionen, och med de många svårigheter vi härvidlag ha att övervinna; det är ett helt komplex av svårösta frågor. Jag ber att få uttala min stora glädje över att statsutskottet så enhälligt som skett har accepterat den föreliggande propositionen. Egentligen råder det delade meningar bara på en enda punkt, och den gäller statsbidragets storlek. Därvidlag skulle jag till herr Onsjö vilja säga, att jag tror att det är i hög grad nyttigt att statsutskottet icke accepterat hans förslag om en bestämd procentsiffra. Herr Onsjö talade

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)
själv om Krängel-Sverige. Om vi få en procentsiffra och man skall granska kostnadsberäkningen för varje lärarbostad i vårt avlånga land, som skulle få statsbidrag, skulle man säkerligen ute i landet bli allt annat än nöjd.

Jag tror att man här icke bör eftersträva en millimeterrättvisa utan en rättvisa i stora drag. Det är därför riktigare att man normalt utgår från ett fast bidrag i stället för ett procentuellt bidrag. Hur stort det sedan skall vara, det vet man icke med säkerhet. Det är ovisst om 12 000, 15 000 kronor eller någon annan siffra än den riktiga, då det gäller de större bostäderna. Man kan säga, att man också med bestämdhet vet att byggnadskostnaderna icke äro så lika på olika håll, att om siffran är riktig på ett håll, den lika säkert är riktig på ett annat håll. Principen, som ligger bakom det hela, är emellertid, att skoldistriktet skola få ett bidrag, som är så stort, att de hyresavdrag, som lärarna ha att vidkännas, skola räcka till förräntning, amortering och underhåll av byggnaden i övrigt. Man vill alltså här skipa rättvisa mellan landsbygden, som har att tillhandahålla lärarbostäder in natura, och städer och tätorter, som lämna kontant bidrag till lärarnas avlöning.

Om vi nu skulle ha förfarit alldeles riktigt, skulle vi ha dröjt med denna proposition till dess vi på samma gång kunde ha bestämt hyresavdragen. Emellertid äro lärarbostäderna på många håll, såsom herr Onsjö också underströk, i så hög grad miserabla, att det är fara i dröjsmål. Dessutom veta vi ju, att förbättringen av bostäderna stannar av, när man väntar ett statsbidrag och när detta dröjer. Vi ha därför ansett det vara riktigt att icke dröja utan föreslå ett bidrag redan nu och beräkna det — så säkert man kan göra det — med ledning av de uppgifter som stå till buds. Och då har jag den uppfattningen, att det är riktigare att beräkna det försiktigt än att beräkna det i överkant. All erfarenhet säger ju, att ett statsbidrag kan höjas men icke så lätt sänkas. Om vi här satte bidraget till 15 000 kronor och det sedan skulle visa sig, att detta bidrag vore onödigt stort, vill jag se den motionär, som uppträdde och genomdrev att bidraget sänktes till 12 000 kronor. Visar det sig emellertid, att ett bidrag av 12 000 kronor är beräknat i underkant, möter det inga oöverstigliga svårigheter att få en justering uppåt till stånd, antingen detta sker efter framställning från Kungl. Maj:t eller på initiativ av en enskild motionär som fäster uppmärksamhet på saken.

Jag tror alltså, herr talman, att det klokaste i förevarande situation är att stanna vid det lägsta budet, vilket på det hela taget skapar rättvisa, vilket ger landsbygden en mycket välbehövlig hjälp i fråga om anskaffning av lärarbostäder och vilket förmodligen också är avpassat så, att det icke nödvändiggör en sänkning utan möjligen kan komma att föranleda en justering uppåt litet längre fram.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Onsjö under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Onsjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 291, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Onsjö under överläggningen framställda yrkandet.

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Onsjö, vadan voteringsmedelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckt motion angående beredande åt riksdagens vaktpersonal av en mera fast anställning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! Tillsammans med tre andra av kammarens ledamöter har jag väckt en motion angående beredande åt riksdagens vaktpersonal av en mera fast anställning. Visserligen är motionen av bankoutskottet avstyrkt, men då man läser den motivering utskottet förebragt, blir man som motionär icke desto mindre något tillfredsställd. Utskottet framhåller nämligen, att inom dess kansli har utarbetats en promemoria av den 29 april 1946, som kommer att bli föremål för ytterligare överarbetning. Må det då endast, herr talman, tillåtas mig att till den nya utredningen rörande denna märkvärdigt nog så svärlösta fråga knyta vissa förhoppningar om att det äntligen måtte bli möjligt att få någon ordning på denna sak.

Man frestas ibland att göra den reflexionen, att den svenska riksdagen, som har att fatta så många vittgående beslut efter många och ingående överläggningar och utredningar, visar en påfallande tveksamhet och valhänthet när det gäller att ordna sina egna inre angelägenheter. Jag tänker icke bara, herr talman, på den gamla frågan om riksdagens arbetsformer, utan mera på den sak som här är föremål för behandling efter att ha utretts och undersökts inom riksdagen i jag skulle tro ett tjugotal års tid. Det förefaller mig, som om frågan icke skulle vara märkvärdigare än att den nu skulle kunna få en lösning.

Jag vill, herr talman, sluta detta mitt korta anförande med att uttala den bestämda förhoppningen, att den väg bankoutskottet slagit in på skall visa sig så småningom leda till ett rimligt och rättvist resultat.

Herr Svedman: Herr talman! Jag kan trösta motionären med att sedan frågan kommit i det läge den nu har det icke torde dröja länge, innan den bringas till sin definitiva lösning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Motion angående beredande åt riksdagens vaktpersonal av en mera fast anställning.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk reglering av viss förlust i Sveriges riksbank; och

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om dels pension åt städerskan vid riksdagshuset Augusta Karolina Gustafsson, dels ock engångsunderstöd åt städerskan vid riksdagshuset Frida Matilda Blomqvist, född Setterlöf; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande antecknat en blank reservation och vill därför med några ord angiva vad jag med denna har avsett.

Reservationen rör lagen om ändring av 14 kap. 3 § giftermålsbalken. Kungl. Maj:t har efter framställning av lagrådet och processlagberedningen föreslagit ett nytt stycke i denna paragraf, innebärande viss tystnadsplikt för medlare i äktenskapliga tvister.

I gällande lag finns icke någon tystnadsplikt inskriven. Medlare har dock, utan att tystnadsplikt finns stadgad, ansett sig böra hålla tyst med vad han under medlingen fått vetskap om. Flertalet medlare är ju präster, och de ha väl ansett sin ämbetsplikt ålägga dem tystnad. Även lekmännen ha, såvitt jag kunnat erfara, väl förstått, att om de skulle vinna något med sitt uppdrag som medlare, måste de hålla tyst med vad de under medlingen fått veta.

Behovet av en lagändring är därför icke ur tystnadssynpunkt så synnerligen stort. När lagrådet hade att granska förslaget till ny rättegångsbalk, framhöll emellertid lagrådet, efter att ha uttalat sig om tystnadsplikt och vissa vittnen, att starka skäl kunde anföras för att stadga viss tystnadsplikt för medlare i tvister mellan makar. Processlagberedningen uttalar sig också om samma sak. Även beredningen har funnit sådan tystnadsplikt böra införas. Med hänsyn till vikten av att medlare i vissa fall kan höras som vittne — t. ex. om innehållet i ekonomiska uppgörelser som makarna kunna ha träffat inför honom — föreslås emellertid, att tystnadsplikten ej skall omfatta allt som förekommit vid medlingen utan endast sådant som meddelats i förtroende.

I propositionen föreslås nu, att medlare skall ha att iakttaga tystnad om vad makarna vid medlingen i förtroende meddelat honom; han må icke heller höras som vittne därom. Som motivering härför har anförts, att det i huvudsak skulle överensstämma med vad som gäller enligt allmänna läkarinstruktionen i fråga om läkares tystnadsplikt och enligt nya rättegångsbalken be-

Lag om ändring i giftermålsbalken m. m. (Forts.)

träffande vittnesförhör med advokat, läkare, barnmorska eller deras biträden. Det har vidare framhållits, att det stundom kunde vara behövt att höra medlaren som vittne för att kunna styrka innehållet i ekonomiska uppgörelser som makarna träffat inför denne.

Nu ha några motionärer vänt sig mot propositionen. De äro icke nöjda med den tystnadsplikt som föreslås utan vilja ha en fullständig tystnadsplikt införd. Jag måste för min del säga, att det är mycket som talar för en dylik tystnadsplikt, ty den är säkerligen av stort värde, så framt man icke med införandet av denna fullständiga tystnadsplikt skadar andra intressen. Jag har också under den tid jag i första lagutskottet sysslat med lagstiftningsfrågor funnit, att juristerna mycket strängt hålla på — och detta med rätta — att det blir enhetlighet i lagstiftningen. Av olika skäl är detta naturligtvis i hög grad önskvärt. Och denna enhetlighet i lagstiftningen skulle brytas genom det förslag, som motionärerna komma med och som utskottet tillstyrkt. Motionärerna framhålla, att medlares tystnadsplikt borde vara total och sålunda omfatta icke endast vad som meddelats i förtroende utan allt vad som förekommit vid medlingen. Till stöd för sitt förslag ha motionärerna i främsta rummet åberopat samhällets intress: av att medlarinstitutionen bleve effektivare. Medlaren's möjligheter att vinna sina klienters tillit skulle enligt motionärernas mening ökas i och med att det bleve bekant, att medlaren icke ägde rätt att yppa något av vad som anförtroddes honom. En större öppenhet och förtrolighet i samspråket mellan medlaren och hans klienter skulle kunna bidra till att överbygga motsättningar mellan makar, som dessa tidigare funnit oöverkomliga. I motionerna har vidare påpekats olägenheten av att olika tolkningar kunde uppkomma angående vad som skulle anses meddelat i förtroende. Jag tror, att detta är riktigt. Det skulle bli stora svårigheter att skilja på vad som meddelats i förtroende eller icke. Men även om man kan göra erinringar mot lagens formulering i propositionen, tror jag att man kan göra minst lika vägande erinringar mot utskottsförslaget.

När utskottet tillstyrkte motionerna, låg saken dock icke till på det sätt det kan förefalla då man läser utlåtandet, d. v. s. som om det rått stor enighet om ändring av propositionen. Det var en mycket stor minoritet, som i utskottet röstade för propositionen, trots att vederbörande hade den uppfattningen att den icke i allo var så lyckad. Men sedan ansåg man inom utskottet, att det icke fanns skäl att taga upp någon strid om denna sak. Man sade från juristhåll, att det icke var av så stor betydelse, hur formuleringen gjordes. Ty är det så, att lagen icke i allo kan tillämpas, får man väl ordna det hela utan lagen och göra vad som bäst passar. Det sades också att frågan icke är en stor fråga. Det vill även jag erkänna, men även en liten fråga bör vara tillfredsställande ordnad.

Jag kommer icke att göra något yrkande i dag, då jag är litet för sent ute för den saken. Inom utskottet har jag framfört den uppfattningen, att det hade varit bäst, om riksdagen i år hade avslagit Kungl. Maj:ts proposition och hemställt att till nästa riksdag få ett nytt förslag, sedan frågan ytterligare prövats. Det hade icke på något sätt försenat ändringen av lagstiftningen, ty den skall icke träda i kraft förrän den 1 januari 1948. Man hade sålunda icke förlorat på att söka få en annan formulering av paragrafen.

Vi ha inom första lagutskottet gjort vad som är sed inom utskottet: när det är fråga om en ändring av en lagtext skicka vi, innan vi fatta definitivt beslut, förslagstrycket till departementet för att få höra vad vederbörande där ha att anföra. Det gläder mig nu att se, att justitieministern är närvarande, och jag hoppas att få höra hur han ser på saken. Vad jag här har att meddela om vad vi fått veta från departementet är väl icke vad justitieministern har ansett utan

Lag om ändring i giftermålsbalken m. m. (Forts.)

vad hans statssekreterare haft för uppfattning. Från honom fingo vi en kritik över det förslag, som utskottet kommit med, och jag skall tillåta mig att här citera vad han anfört. Han säger:

»Det synes föra för långt att låta medlares tystnadsplikt omfatta allt vad han 'vid medlingen erfarit'. En dylik fullständig tystnadsplikt torde icke förekomma i något annat fall och kan leda till icke önskvärda resultat. Såsom exempel härpå kan anföras bl. a. följande.

Om mannen under medlingen får ett vredesutbrott och överfaller hustrun med slag och sparkar, synes det ur social och rättslig synpunkt stötande att förbjuda medlaren att vända sig till nykterhetsnämnd eller annat lämpligt organ i orten eller att förbjuda hans hörande i en rättegång om ansvar för miss-handeln.

Det kan även vara av vikt att medlaren får höras, om medlaren fått veta att mannen hotat hustrun till livet och hon sedermera avlider under misstänkta omständigheter.

Vidare kan — utan att mannen vid medlingen direkt förgripit sig på hustrun — av makarnas uppgifter och uppträdande framgå, att mannen är sinnessjuk eller i behov av alkoholistvård. Det synes då stötande om medlaren ej skulle kunna bringa detta till vederbörande socialvårdande myndighets kännedom och därigenom bringa hustrun och eventuella barn erforderligt skydd. Man kan fråga sig hur det skall gå, om medlaren själv är medlem eller ordförande i förändamålet avsedd nämnd? Det vore ganska upprörande att tåga still, om det t. ex. visat sig att mannen brukat misshandla barnen eller eljest utsätta dem för skadlig behandling. Lämnar hustrun uppgifter i sådant hänseende, kan det naturligtvis bli svårt för medlaren att, såsom propositionen förutsätter, avgöra, huruvida meddelandet skall anses som förtroligt eller ej, men han kan ju då alltid fråga henne, om hon inte anser det bäst att han anmäler saken.

Även en uppgift om könssjukdom i smittosamt skede borde väl medlaren, åtminstone med uppgiftslämnarens samtycke, få vidarebefordra till hälsovårdsmyndigheterna.

Det må erinras att enligt 36 kap. 5 § nya RB tystnadsplikt, som gäller till förmån för enskild, kan eftergivnas av honom samt att sådan tystnadsplikt automatiskt upphäves i grövre brottmål. Utskottets förslag för därför utomordentligt långt från vad som gäller för andra fall. Att upphäva kravet på att meddelandet skall vara lämnat i förtroende utan att införa någon möjlighet att få yppa saken med vederbörandes medgivande synes knappast möjligt. Likaså synes man skjuta det allmännas och de enskildas krav på skydd mot grova brott alldeles för mycket i bakgrunden genom att införa en sådan tystnadsplikt som utskottet förordat.»

Nu kan man säga från utskottets sida, att en hel del av de invändningar, som göras mot utskottsförslaget, även kunna riktas mot propositionen. Och det är möjligt, att sådana erinringar i vissa stycken äro motiverade. I utskottet har det för övrigt framkommit ett annat förslag till lydelse av paragrafen. Men denna lydelse har icke blivit närmare prövad. Om man hade uppskjutit ärendet till ett annat år, hade man ju kunnat pröva även följande förslag. Det förslaget lyder: »Det åligger medlare att iakttaga tystnad om vad makarna vid medlingen förtrott honom och må han förty ej höras som vittne därom. Vad som i övrigt förekommit vid medlingen må ej heller yppas av medlaren, med mindre det påkallas av synnerliga skäl.» Jag tror för min del att denna väg skulle varit framkomlig. Man kunde åtminstone i huvudsak tagit denna lydelse, om man icke kunde tagit den i dess helhet, och så hade utskottet kunnat, som man många gånger gör, i motiveringen angiva, hur man ansett, att det skulle tolkas, exempelvis när »synnerliga skäl» skulle anses föreligga.

Lag om ändring i giftermålsbalken m. m. (Forts.)

Herr talman! Det kanske kan synas obehövt, när man icke gör något yrkande, vilket jag icke kommer att göra, att ta kammarens tid i anspråk så mycket som jag gjort. Men jag har funnit, denna fråga vara av den vikt, att det vore önskvärt att riksdagen, innan den gick att fatta beslut kunde få höra justitieministerns syn på frågan. I ett utskott är det många gånger svårt att reservera sig för bifall till en formulering, som är föreslagen i en proposition, ty man vet icke, hur det går, när ärendet kommer till kamrarna. För några år sedan reserverade jag mig i en viss fråga för Kungl. Maj:ts förslag och tänkte yrka bifall till detta förslag i kammaren, men när ärendet kom dit, frångick Kungl. Maj:t sitt förslag och anslöt sig till utskottsmajoritetens. Nu anser jag visserligen icke, att det är någon risk för detta i detta fall, men så pass oklar som denna fråga är har jag likväl velat ta upp den till debatt. Jag skulle vara tacksam, om justitieministern ville meddela mig och kammaren sin syn på denna fråga och säga, om han anser, att utskottets förslag bör tagas eller om även han anser, att det vore lyckligare, om vi vilade på hanen och finge pröva frågan på nytt.

Jag har, som sagt, intet yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Eftersom herr Lindqvist uppfordrat mig att uttala mig i saken skall jag göra det, fastän jag icke har så mycket att tillägga efter herr Lindqvists utförliga och klarläggande anförande.

Jag kan alltså först och främst säga, att jag vid övervägande av frågan resonerat ungefär på samma sätt som herr Lindqvist. Jag menar alltså, att intet av förslagen är riktigt bra. Man kan rikta en viss kritik gentemot det förslag, som framlagts i propositionen, framför allt kanske den anmärkningen, att det icke är så lätt att veta vad som sagts i förtroende eller icke. Det ena går över i det andra, när det gäller uttalanden och iakttagelser, som komma fram vid en medling.

Det är av stor vikt, att det som framkommer vid medlingen i möjligaste mån hålles absolut hemligt, och att i de allvarliga och intima frågor, som då ofta beröras, makarna med fullt förtroende kunna vända sig till medlaren i medvetande om att ingenting yppas.

Om man ser på utskottets förslag, så innebär det ju en fullständig tystnadsplikt. Emellertid kan man nog säga, att det finns vissa situationer, då ett motstående intresse kan bli så starkt, att det bryter igenom intresset av att vad som framkommer vid medlingen icke röjes. Exempel härpå nämndes i herr Lindqvists anförande.

Men det är icke så lätt att på ett tillfredsställande sätt avgränsa de olika fallen från varandra. Jag har funderat över, om man icke kunde lösa denna fråga på något annat sätt, eftersom intet av de båda framlagda förslagen synes tillfredsställande. Jag tycker, att det förslag, som herr Lindqvist närmast hade sympatier för, innebär ett framsteg, men gentemot detta kan också riktas samma invändning som mot departementsförslaget, nämligen att man måste skilja mellan vad som är sagt i förtroende och vad som eljest kommer fram vid medlingen. När jag under mina överväganden sökt finna andra utvägar, har jag helt naturligt frågat mig, hur denna sak är ordnad i andra liknande fall. För läkare t. ex. finns ju tystnadsplikt intagen i läkarinstruktionen. Men där står, om jag icke minns fel, att läkare är förbjuden att »i oträngt mål» yppa vad han erfar. Detta innebär tydligen icke heller någon tillfredsställande lösning, ty med den formuleringen uppkommer ju frågan vad som är oträngt mål. Jag har därför icke trott mig kunna komma till en klar lösning

Lag om ändring i giftermålsbalken m. m. (Forts.)

på den vägen. En sak som man velat få fram är ju, att vissa fall på ett eller annat sätt borde kunna bringas till vederbörande myndighets kännedom, såsom då t. ex. vid medling framkommit att det föreligger ett allvarligt hot mot den ene maken från den andres sida. Jag har därför övervägt införande av en bestämmelse om att medlaren skulle kunna vända sig till myndighet men icke till någon annan. Men även mot en sådan bestämmelse skulle man kunna rikta invändningar, särskilt att medlaren i så fall skulle kunna antagas bli engagerad i något slags polisförfarande, och om allmänheten finge den uppfattningen, skulle det i hög grad kunna skada den ställning man vill att medlaren skall intaga.

Som sammanfattning vill jag säga, att jag har gjort olika försök att komma till rätta med detta problem men icke funnit någon riktigt tillfredsställande lösning. Jag har därför ingen större förhoppning om att det kan visa sig möjligt att få fram något riktigt bra förslag. Därför skulle jag ej vilja förorda den linje herr Lindqvist sist talade om, nämligen uppskov och ny utredning i frågan. Beträffande det enda förslag, som här är framställt, nämligen utskottets förslag — herr Lindqvist gjorde ju ej något yrkande — tycker jag visserligen icke att det är riktigt bra, men jag har den förhoppningen, att om lagen utformas i enlighet därmed, det i praktiken icke skall behöva uppstå några egentliga olägenheter, och därför anser jag mig kunna godtaga det.

Herr **Gezelius**: Herr talman! Då herr Lindqvist icke har ställt något yrkande och efter justitieministerns anförande har jag icke anledning att ta upp någon större debatt i denna ganska svårlösta fråga.

Utskottet har, det vill jag dock med några ord stryka under, ansett, att det väsentliga här är, att man icke rubbar något av medlarinstitutionens styrka. Om den överhuvud taget skall kunna fylla en funktion, är det viktigaste av allt att makarna verkligen helt kunna förtro sig åt medlaren.

Med anledning av att man i propositionen såsom ett exempel på fall, då medlarenens tystnadsplikt skulle vara omotiverad, upptar, att makarna kan ha träffat ekonomiska uppgörelser under medlingen, måste jag invända, att vad makarna förtroendefullt säga inför medlaren icke bör kunna åberopas i en rättegång. Vad som inträffar vid medlingen, sker ofta i en mycket upphetsad stämning. Många gånger — det är min egen erfarenhet vid försök till medling — säger exempelvis hustrun, att hon icke vill ha något underhåll för sig och barnen, bara hon blir fri, eller att hon går med på vad som helst eller går med på det och det. Det är ingenting som bör kunna åberopas vare sig när det gäller vårdnadsfrågan eller såsom grundval för en ekonomisk uppgörelse mellan makarna. Dessa böra vara skyddade för vilka överord de än begagna eller vilka medgivanden de än lämna vid medlingen.

Visserligen är jag villig medgiva, att det kan riktas vissa anmärkningar även mot utskottets förslag, men de väga enligt min mening betydligt mindre än de invändningar, som kunna riktas mot propositionen, och som äro framförda i utskottets utlåtande.

När herr Lindqvist motiverade sin särmening, åberopade han i första hand, att vad som gäller för läkare och advokater borde även gälla för medlare, annars blir det brist på enhetlighet i lagstiftningen. På den punkten kan jag icke följa herr Lindqvist. Det vore betänkligt, om den uppfattningen herr Lindqvist hävdade skulle vinna stöd genom ett beslut här i kammaren i enlighet därmed. Om jag vänder mig till en advokat eller läkare anlitar jag den advokat eller läkare jag vill, och jag litar helt på att vad jag talar med honom om i förtroende icke kommer till andras kännedom. Men om jag kallas till medling inför en medlare,

Lag om ändring i giftermålsbalken m. m. (Forts.)

som jag icke utsett, och detta i en svår konflikt med en annan part, är läget helt annat.

I största korthet skall jag därefter säga ett par ord om den promemoria av statssekreteraren som herr Lindqvist åberopade. Jag måste först säga, att jag är mycket tveksam, huruvida det kan anses vara lämpligt att i kammaren före- draga en promemoria från statssekreteraren, som denne under hand lämnat till utskottet. Jag säger detta närmast med tanke å statssekreteraren, som icke här kan framföra sina synpunkter till komplettering av denna promemoria. Där förekomma emellertid några exempel, som kanske skulle kunna påverka någon ledamot av kammaren. Det talas i promemorian om att utskottets förslag skulle lida av den svagheten, att om medlaren under medlingen blir vittne till att mannen misshandlar hustrun, så skulle han inte kunna anmäla denna misshandel och inte kunna vittna om den. Jag tror att detta är att något karikera utskottets förslag. Vi ha menat att varje förnuftig domstol måste tolka uttrycket »vad han vid medlingen erfarit» såsom något som angår själva medlingen och icke en misshandel från mannens sida.

När det vidare talas om att medlaren skulle vara förhindrad att anmäla misstankar om alkoholmissbruk hos mannen, en sak som han säkerligen inte själv kan iaktta vid medlingen utan får veta av hustrun, förmenar jag att lagen inte gärna kan tolkas därhän, att inte medlaren skulle kunna vända sig till nykterhetsnämnden och be denna undersöka förhållandena. Att han är förpliktad att inte tala om vad hustrun i upprörd stämning under medlingen har berättat för honom kan inte ha någon svårare påföljd. Hustrun har ju sedan att redogöra för förhållandena för vederbörande nykterhetsnämnd. Det torde för övrigt vara rena undantagsfall, då prästen i församlingen inte skulle känna till sådana förhållanden, alldeles oavsett vad som förekommit vid själva medlingen. Samma rätt att ingripa har medlaren, då det gäller könssjukdomar. I sådant fall är det en uppenbar plikt för medlaren att säga till mannen eller hustrun, att han eller hon begår en straffbar handling genom att inte anmäla saken i vederbörlig ordning. Säkerligen skulle inte någon medlare kunna få lida för att han på något sätt bearbetade makarna att göra en sådan anmälan.

När det till sist talas om att den ovillkorliga tystnadsplikten upphäves i grövre brottmål, så vill jag i korthet peka på att detta icke gäller för offentlig försvarare, och att det alltså redan nu finnes ett fall, där en person, en häktad, kan anförtro sig åt annan utan risk för att denne får vittna om vad som i förtroende yttrats av den häktade.

Jag kan inte se — och detta framhöll justitieministern med rätta — att några större vådor föreligga att taga utskottets förslag. Fördelen med detta och vad som gjort att jag i utskottet ganska kraftigt gått in för detsamma är att man slipper alla konflikter och att man inte rubbar parternas förtroende för medlingen såsom ett försök att lägga till rätta misshälligheter i ett så privat förhållande som ett äktenskap.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 335, i vad densamma avser förslag till förordning angående ändrad

lydelse av 17, 60 och 73 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt; och

första lagutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till samarbetskommittén för byggnadsfrågor;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns kommittéanslag; och

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; och

nr 74, angående arvode för utarbetande av register till riksdagens protokoll med bihang m. m. för höstsessionen 1946;

andra lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för vissa översvämningsskador m. m.

§ 15.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Malmberg* i Skövde m. fl., nr 598, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 386, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m.; och

herrar *Birke* och *Nilsson* i Göingegården, nr 599, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 386.

Dessa motioner bordlades.

§ 16.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 530, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; och

nr 531, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.23 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Fredagen den 13 december.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande december.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bevillningsutskottet följande å kammarens bord vilande motioner, nämligen:

nr 598 av herr *Malmberg* i Skövde *m. fl.*; samt
nr 599 av herrar *Birke* och *Nilsson* i Göingegården.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 293—296 och 299, bankoutskottets utlåtande och memorial nr 73 och 74, andra lagutskottets utlåtande nr 44 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 77.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 538, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien;

nr 539, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Ungern träffad handelsöverenskommelse; och

nr 540, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i konventionen angående internationella utställningar; samt

från bevillningsutskottet:

nr 533, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 335, i vad densamma avser förslag till förordning angående ändrad lydelse av 17, 60 och 73 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.03 em.

In fidem
Gunnar Brith.